

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta

## **Bakalářská práce**

Zdravotní služba československých vojenských  
jednotek ve Velké Británii (1940-1945)

*Medical service of Czechoslovak military units  
in UK (1940 - 1945)*

**Bc. Vladimíra Stará**

2012

**Autor práce:** Bc. Vladimíra Stará

**Studijní program:** Specializace v pedagogice

**Obor:** Dějepis – Základy společenských věd

**Vedoucí práce:** PhDr. Lubor Václavů

**Pracoviště vedoucího práce:** Katedra dějin a didaktiky dějepisu

## **Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

V Praze dne 20. 6. 2012

Bc. Vladimíra Stará

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli tuto práci sepsat. Na prvním místě svému vedoucímu práce PhDr. Luborovi Václavů za jeho vstřícnost, ochotu a trpělivost, protože to se mnou mnohdy nebylo jednoduché. Velké díky též patří pracovníkům Vojenského historického archivu, kteří mě kontinuálně zahrnovali studijním materiálem. Dále své rodině a přátelům, že vydrželi mé neustálé mluvení o této práci, i když jsem ještě neměla napsanou ani čárku. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala svému partnerovi a dceři Adině, že mi umožnili po chvilkách sedět u počítače a psát.

# Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá zdravotní pomocí, která byla poskytována našim vojákům ve Velké Británii během II. světové války. Zaměřuje se hlavně na Lehkou brigádní ambulanci, jež byla součástí Československé samostatné obrněné brigády. Zkoumá její strukturu, působnost a činnost. Sleduje její cestu z okupované Francie do Velké Británie a zpět na evropský kontinent. Významná byla role, kterou Lehká brigádní ambulance sehrála při obléhání Dunkerque (od září 1944 do května 1945), kde svou činností dopomohla k úspěšnému splnění úkolu. Po kapitulaci Německa se cesta Lehké brigádní ambulance i tato práce uzavírá návratem na území osvobozeného Československa.

## Klíčová slova

II. světová válka

Velká Británie

zdravotní služba

1. Československá smíšená brigáda

Československá samostatná brigáda

Československá samostatná obrněná brigáda

Lehká brigádní ambulance

polní ambulance

Dunkerque

# **Annotation**

This bachelor's thesis deals with the health care which was provided to Czech soldiers in Great Britain during the Second World War. It focuses primarily on the Light Field Ambulance which was a part of Czechoslovak Independent Armoured Brigade. It analyzes its structure, scope and activity. The thesis follows its journey from occupied France to Great Britain and back to the European continent. Light Field Ambulance played an important role during siege of Dunkerque (since September 1944 until May 1945) where it helped to accomplish the task. Both the journey of Light Field Ambulance and this thesis ends after the capitulation of Germany by the return to the liberated Czechoslovakia.

## **Keywords**

II. Word War

Great Britain

medical service

1. Czechoslovak combined brigade

Czechoslovak Independent Brigade

Czechoslovak Independent Armoured Brigade

Light Field Ambulance

Dunkerque

# Obsah

1. Úvod .....	8
2. Evakuace z Francie a reorganizace jednotek .....	10
2.1 Evakuace z Francie do Velké Británie.....	10
2.2 Reorganizace jednotek.....	11
3. Brigádní ambulance.....	12
3.1 Ustanovení brigádní ambulance .....	12
3.2 Organizační struktura zdravotní služby .....	12
3.3 Činnost zdravotní služby u útvaru.....	15
3.4 Činnost jednotlivých částí a důležitých důstojníků Lehké brigádní ambulance .....	26
3.5 Pobyť v Cholmondeley.....	31
3.6. Pobyť v Leamington Spa.....	33
3.6 .1 „Těžko na cvičišti, lehký na bojišti“ .....	38
3.7 Pobyť ve Walton Hall.....	39
3.8 Pobyť v Yeovilu.....	40
3.9 Účast brigádní ambulance v Dunkerque .....	41
3.10 Návrat do vlasti.....	48
4. Závěr.....	49
Seznam použitých zkratek .....	51
Seznam pramenů a literatury .....	54
Seznam obrázků .....	56
Seznam příloh .....	57
Přílohy .....	58

# 1. Úvod

Toto téma mi bylo navrženo vedoucím práce, protože jsem vystudovaná zdravotní sestra. Vzhledem k tomu, že se tím propojují dva mé zájmy, velmi mě to oslovilo a zaujalo. O zdravotní službě ve Velké Británii za druhé světové války respektive v letech 1940-1945 zatím nebyla vydaná žádná publikace, která by tuto část armády popisovala tak jako už mnoho knih, které se věnují například letectvu nebo pozemním bojovým jednotkám. Rozhodla jsem se, že bych tento námět chtěla zpracovat, protože ani na tuto podstatnou složku armády by se dnes nemělo zapomínat.

Tato bakalářská práce by měla ukázat práci vojenských lékařů a zdravotníků jak ve Velké Británii, tak i v obtížných válečných podmínkách při tažení spojenců do srdce Třetí říše. Ráda bych ve své práci popsala strukturu a činnost brigádní ambulance, ale i každodenní život příslušníků této jednotky.

Při psaní práce jsem pracovala s fondy Vojenská nemocnice ve Velké Británii a Brigádní ambulance ve Velké Británii uloženými ve Vojenském historickém archívu v Praze. Dále jsem používala materiály z fondu Ministerstva národní obrany Londýn z téhož archívu.

Fondy Vojenská nemocnice ve Velké Británii a Brigádní ambulance ve Velké Británii jsou stále ještě nezinventarizované, vyhledávání informací je velmi složité a zdlouhavé. Proto bych ráda poděkovala pracovníkům VÚA – VHA, jmenovitě řediteli VHA PhDr. Juliovi Balážovi, CSc. za to, že mi dovolil bádát v těchto fondech a Mgr. Heřmánkovi za přípravu materiálů. Fond MNO Londýn je sice zpracovaný, ale bohužel již v 50.–60. letech minulého století a je velmi nepřehledný, proto jsem velmi ocenila pomoc Mgr. Zuzany Pivcové vedoucí badatelny VHA, jež mi svou vstřícností pomohla vyhledat potřebné složky.

Vzhledem k tomu, že se tímto tématem zatím nikdo ve větší míře nezaobíral, jsou informace v literatuře pouze střípkovité. Většinou se autoři o brigádní ambulanci zmiňují jen velmi zřídka a pouze v tom smyslu, že patřila k 1. československé smíšené brigádě. Relativně přínosná byla pro mne kniha Zdenko



Maršálka a Petra Hofmana Dunkerque 1944 – 1945. Autoři této knihy velmi pěkně popsali události při obléhání Dunkerque a v medailoncích padlých se zmiňují o okolnostech zranění, jež vedla k jejich úmrtí.

Internetové stránky, které by se věnovaly Lehké brigádní ambulanci jako takové, jsem žádné neobjevila, pouze na jednom serveru jsem našla článek, který je spojen s Lehkou brigádní ambulancí. Jedná se o článek, ve kterém se popisuje převzetí daru (sanitek) od krajanů z USA, bohužel i v tomto jediném článku jsou značné faktografické chyby.

Ráda bych splnila přání ppor. duchovní služby Víta Karla, jenž byl prvním pisatelem kroniky, z které jsem čerpala i při psaní této práce. Při popisování svých pocitů ze stěhování jednotky z Cholmondeley do Leamington Spa napsal: *„Tak jsme opustili Cholmondeley, místo, jehož často budeme vzpomínat a stěží zapomeneme: sem sme přijeli, když ve Francii nebylo pro nás místo, zde jsme prožili zklamání a důsledky francouzské katastrofy, zde jsme zažili své přetvoření a reorganisaci našeho kolektivu, vskutku místo, jež znamená kus historie v našem odboji. Jsem zvědav, zdali najde jednou svého autora.“*<sup>1</sup>

Doufám, že aspoň částečně plním toto přání, když se pokouším seznámit ostatní čtenáře s funkcí a životem zdravotní služby československých vojenských jednotek zformovaných ve Velké Británii a působících nejenom zde, ale i během cesty po boku spojenců při osvobozování Evropy od nadvlády nacistického Německa.

---

<sup>1</sup> Vojenský historický archiv, Praha, fond *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

## 2. Evakuace z Francie a reorganizace jednotek

### 2.1 Evakuace z Francie do Velké Británie

Po vpádu Hitlerova wehrmachtu do Paříže požádal nový předseda francouzské vlády maršál Philippe Pétain 17. června o příměří. Touto událostí byla odstartována evakuační vlna československých jednotek, které na území Francie bojovaly proti rozpínajícímu se německému národu. Dne 18. 6. 1940 vydalo velení československé armády rozkaz přemístit se do Velké Británie, která byla též spojencem Československé republiky.

Nejprve byly staženy jednotky, které bojovaly na frontě. Jednalo se o 1. a 2. pěší pluk, telegrafní prapor 1 a ženijní rotu. Tyto složky se shromáždily na jihu Francie, kde byl výcvikový prostor a umístěné jednotky dělostřeleckého pluku 1, protitankového dělostřelectva, velitelství divize, SPO<sup>2</sup>, divizního obvoziště a



Obrázek 1: Evakuace jednotek v přístavu Sète

---

<sup>2</sup> SPO – smíšený předzvědný oddíl

náhradního tělesa s rámcovým 3. pěším plukem.<sup>3</sup>

Mužstvo bylo naloďováno po jednotlivých útvarech na britské lodě a odplouvalo z jihofrancouzských přístavů přes Gibraltar do Velké Británie. Z francouzského města Bordeaux probíhal transport letectva, telegrafního praporu a ženijní roty. Z přístavu Séte byly odváženy ostatní jednotky. Poslední větší transport připlul do Británie 13. července 1940 a byly v něm jednotky, které byly zasazeny na francouzské frontě.<sup>4</sup>

## 2.2 Reorganizace jednotek

Na novou situaci vzniklou náhlým přesunem vojska z obsazené Francie bylo potřeba reagovat změnou organizace československých vojenských jednotek. *„Reorganisace našeho vojska byla pak provedena brigádním rozkazem č. 1, S. V., ze dne 14. srpna 1940, jímž nařizuje velitel čs. brigády gen. Miroslav utvoření devíti kmenových skupin, mezi nimi též polní zdravotnickou ambulanci.“*<sup>5</sup>

Zdravotní služba byla nově organizována tak, že lehčí zranění byla ošetřována přímo u každého útvaru a pro zranění těžšího rázu byla zřízena centrální ošetrovna. Mužstvo polní ambulance bylo tvořeno z vojáků dělostřeleckého pluku a 3. pěšího pluku, které se v červnu formovalo v Agde ve Francii a z větší části tvořilo Group sanitaire divisionaire .

První nástup polní ambulance nastal 16. 8. 1940, velitelem nové jednotky byl jmenován škpt. zdrav. MUDr. Antonín Novotný. Tentýž den odpoledne navštívil zreorganizovanou československou armádu velitel 1. čs. brigády gen. Bedřich Miroslav.<sup>6</sup>

---

<sup>3</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>4</sup> Tamtéž

<sup>5</sup> Tamtéž

<sup>6</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

## 3. Brigádní ambulance

### 3.1 Ustanovení brigádní ambulance

Ustanovení brigádní ambulance bylo provedeno brigádním rozkazem generála Bedřicha Miroslava<sup>7</sup>.

*„Posledním rozkazem 1. čs. divize ze dne 13. 8. 1940 byli k tomuto útvaru přiděleni tyto důstojníci: škpt. zdrav. MUDr. Ant. Novotný, kpt. zdrav. MUDr. Vlast. Janča, ndp. zdrav. MUDr. Eg. Kohn, ndp. zdrav. MUDr. Karel König, ndp. zdrav. MUDr. Bohd. Hejduk, ppr. zdrav. MUDr. Jos. Liškutín a to na místa systematisovaná pro lékaře, por. zdrav. MUDr. Max Gratzinger, ppr. zdrav. MUDr. A.*



Obrázek 2: Znak Lehké brigádní ambulance

*Hirtenstein, ppr. zdrav. MUDr. Q. Barteček a ppr. zdrav. MUDr. J. Fisher na místech nesystematisovaných. Pro hospodářskou službu přiděleni kpt. Jos. Jonák a por. Fr. Famfula a pro dopravu kpt. Fr. Krejčí a por. Čejka“<sup>8</sup>*

19. srpna 1940 byl brigádním rozkazem určen název jednotky pro úřední styk a to brigádní ambulance.

### 3.2 Organizační struktura zdravotní služby

Organizace brigádní ambulance se postupně vyvíjela a řízena byla tabulkami válečných počtů, organizací britské Field Ambulance, organizací československého polního zdravotního útvaru a v neposlední řadě speciálními potřebami čs. vojska v zahraničí.

<sup>7</sup> Gen. Bedřich Miroslav – krycí jméno gen. Bedřicha Neumanna

<sup>8</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

Složení bylo následovné:

složky	personál
velitelství útvaru	velitel zástupce velitele přidělení důstojníci kancelářský rotmistr spojka písař
pomocné orgány:	
1) hospodář	hospodář přidělení důstojníci písaři skladník proviantu kuchaři švec
2) dopravní důstojník	dopravní důstojník a současně velitel dopravní čety
3) plynový důstojník	plynový důstojník pomocník
4) výchovný důstojník	výchovný důstojník a současně duchovní
5) duchovní	duchovní a současně správce židovské duchovní správy 1. čs. brigády
6) šéflékař a zubní lékař	personál a rozčlenění viz sub
velitelská rota	velitel zástupce velitele výkonný rotmistr písař účetní skladník velitelská četa dopravní četa: dopravní důstojník, přidělený rotmistr, zástupce velitele
zdravotní rota	velitel zástupce velitele přidělení důstojníci výkonný rotmistr písař skladník zdrav. mob. materiálu četa pomocného zdravotního personálu četa nosičů raněných zároveň hudební četa

Organizace se částečně pozměňuje či doplňuje pro činnost a výkon:

a) zdravotní služby v rámci 1. čs. brigády v posádkách: šéflékař a zubní lékař

složky	personál
1) šéflékař a vedoucí lékaři	<ul style="list-style-type: none"> <li>a) šéflékař přidělení lékaři na ošetrovně písař ošetrovatelé</li> <li>b) lékař vedoucí pokoje nemocného mužstva a gážístů přidělení lékaři ošetrovatelé</li> <li>c) lékař vedoucí ambulanci ušní a krční ošetrovatelé</li> <li>d) lékař vedoucí ambulanci oční ošetrovatel</li> <li>e) lékař vedoucí ambulanci kožní</li> </ul>
2) zubní lékař	<ul style="list-style-type: none"> <li>a) lékař vedoucí zubní ambulanci přidělený lékař zubní technik ošetrovatel</li> <li>b) lékař vedoucí detašovanou ambulanci přidělený lékař</li> <li>c) technik vedoucí zubotechnickou laboratoř technici přidělení</li> </ul>
3) lékárník	lékárník vedoucí zástupce a přidělený lékárník
4) skladník zdravotního materiálu a nemocničního prádla	skladník pomocník

9

b) pro zdravotní službu v rámci 1. čs. brigády v poli brigádní ambulance stavěla:

1) velitelství – velitel

přidělený důstojník

2) MDS (Main Dressing Station) – Hlavní obvaziště, které bylo vybaveno velitelskou rotou. Vnitřní členění bylo odvozeno od britského MDS a obsahovalo přijímací a záznamní oddělení, obvazovnu, resuscitační oddělení, plynové oddělení, evakuační oddělení.

3) ADS (Advanced dressing station) - Předstunuté obvaziště, které stavěla a vybavovala materiálem i personálem zdravotní rota.<sup>10</sup>

<sup>9</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

### 3.3 Činnost zdravotní služby u útvaru

Činnost šéflékaře a ostatního personálu zdravotní služby tvořila:

1. vojenská činnost
2. lékařská činnost: a) vlastní lékařská činnost  
b) lékařské prohlídky  
c) činnost preventivně – profylaktická
3. činnost hygienická, kontrolní, poradní, instrukční a výkonná
4. činnost výcviková a výchovná: a) výcvik zdrav. personálu, vodní a sanitní služby  
b) vlastní výchovná činnost
5. činnost při doplňování vojska (odvody, prezentace a superarbitrační řízení)
6. činnost administrativní a posudková

#### 1) vojenská činnost

Šéflékař byl vojenským představeným zdravotního personálu a mužstva ležícího na ošetřovně. Jako jejich přímý představený dbal a byl zodpovídal za náležité vojenské chování a kázeň. Jeho kázeňská pravomoc se rovnala kázeňské pravomoci velitele o stupeň nižšího než velitel jednotky (měl – li velitel jednotky pravomoc velitele oddílu, disponoval šéflékař pravomocí velitele roty).<sup>11</sup>

#### 2) lékařská činnost

Vlastní lékařská činnost: Šéflékař útvaru vykonával lékařskou péči pro všechny příslušníky (mužstvo i gážisty svého útvaru, respektive dalších útvarů, které mu byly svěřeny k výkonu lékařské služby).

---

<sup>10</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>11</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 38, Směrnice pro chod zdravotní služby u útvaru mimo bojovou činnost. Ke zpracování celé této kapitoly jsem používala tento materiál, proto už na něj nebudu znovu odkazovat.

Lékařská péče o mužstvo: Onemocněl – li některý příslušník mužstva anebo se cítil nemocen, hlásil své onemocnění dozorčímu desátníku roty a žádal o zapsání do knihy nemocných a předvedení na ošetřovnu.

Knihy nemocných zaznamenávala veškerou lékařskou péči pro mužstvo. Byla majetkem roty a sloužila pro informaci velitele a výkonného rotmistra rot. Nebylo proto dovoleno, aby do ní nahlíželo mužstvo. Knihu nemocných vedl a hlášené nemocné do ní zapisoval výkonný rotmistr.

Prohlídku nemocných a jejich ošetření vykonával šéflékař na ošetřovně při ranní lékařské prohlídce. Dobu, kdy se tato prohlídka konala, stanovil velitel na návrh šéflékaře tak, aby mužstvo, které bylo uznáno schopným služby, se mohlo po skončení prohlídky zúčastnit denního zaměstnání s rotou. Doba ranní lékařské prohlídky byla vyhlášena v denním rozkaze. Lékař pak postupně každého vyšetřil a zapsal do rubriky diagnóza svůj nálezn, pokud možno icky, nebo latinsky (mezinárodní názvosloví) s ickým výkladem pro velitele. U každého onemocnění poznamenal také vždy teplotu, případně i puls. U případů, kde nebylo možné stanovit přesnou diagnózu, zaznamenával udávané subjektivní potíže, teplotu, počet tepů, dechu a vše ostatní, co by mohlo být důležité a v souvislosti s obtížemi vyšetřovaného.

Lékař byl povinen každého, kdo se hlásil nemocným, důkladně vyšetřit, objektivní nálezn pak pečlivě srovnat s udávanými obtížemi. Nalezenou chorobu pak musel spravedlivě zhodnotit, jak vzhledem k osobnosti nemocného, tak i vzhledem k ohrožení výkonu vojenské služby. Zároveň musel rozhodnout, jestli je možné chorobu ošetřovat v rámci útvaru, nebo zdali je nutné nemocného poslat na ústavní či ambulantní léčení, případně ho odeslat k dalšímu odbornému vyšetření.

U útvaru lékař ošetřoval choroby, které nevyžadovaly žádné speciální zákroky a kde bylo možné očekávat, že se nemoc brzy zlepší (u případů, u nichž doporučil klid na lůžku netrvající déle než tři dny). U případů, které vyžadovaly delší léčení jen ty, kteří mohli během léčby aspoň částečně vykonávat v rámci útvaru vojenskou službu bez škodlivých následků na léčení.

Veškeré toto rozhodování prováděl lékař v plném vědomí své zodpovědnosti, jak ve vztahu k nemocnému mužstvu, tak i s ohledem na morálku,



kázeň, činnost a zaměstnání jednotky, ve snaze, aby zlepšil a udržel zdravotní stav mužstva a podporoval tak splnění vojenských povinností útvaru.

O všech svých rozhodnutí pak učinil odpovídající záznam v příslušných rubrikách v knize nemocných a potvrdil jej svým podpisem.

Po skončené prohlídce odevzdal knihu nemocných dozorčímu desátníkovi nebo vojínovi, který odvedl mužstvo zpět k rotě a knihu nemocných předal výkonnému rotmistrovi. Ten podle záznamu v knize mužstvo odpovídajícím způsobem zaměstnal. Velitel roty pak denně záznamy prohlížel a evidoval svým podpisem.

Pokud bylo rozhodnuto, že nemocný zůstane na ošetřovně, musel se tam ihned odebrat a vzít si s sebou čisté prádlo, jídelní misky a příbor, mýdlo ručník, holící a čistící potřeby, plynovou masku a prilbu. Na ošetřovně vládnul přísný pořádek, jak dokazuje domácí řád mužstva:

*„ 1.) 8 hod. budiček*

*2.) 8.55 hod. první úder gongu – příprava k snídani*

*3.) 9.00 hod. druhý úder gongu – snídaně*

*4.) 12.55 hod. první úder gongu – příprava k obědu*

*5.) 13 hod. druhý úder gongu – oběd*

*6.) 18.55 první úder gongu – příprava k večeři*

*7.) 19.00 druhý úder gongu – večeře*

*8.) Každý pacient musí vždy sedět na místě jemu při příchodu v jídelně určeném. Mimo stanovené hodiny se jídlo nevydává. Po skončení jídla odchází všichni současně*

*9.) Po celý den jsou všichni pacienti úplně oblečení, ale v budově nosí trepky.*

*10.) Všechny pláště a boty musí být uloženy dole v šatně. Čistění bot je dovoleno pouze v místnosti k tomu určené.*

*11.) Župany loží přes den do skříně, k tomu určené.*

*12.) Toaletní potřeby si každý ponechá ve svém nočním stolku, při nedostatku místa v zásuvkách ve skříně.*

*13.) Použití koupelen je dovoleno do 8.55 hod. a od 19. 30 do 22. Každý musí po koupeli vanu očistiti.*

*14.) Večerka 22.00 hod. Ve 22.30 hod. musí býti všechna světla shasnuta.*

*15.) V ložnici je zakázáno kouřiti.<sup>12</sup>*

Pokud se nemocný léčil u roty, zůstal bez zaměstnání na ubikaci a léčil se, což kontroloval šéflékař nebo jeho podřízení.

Při rozhodnutí odeslat nemocného do nemocnice rota přichystala potřebné doklady, které byly nutné k odeslání nemocného, toho pak odeslala rota na brigádní ošetrovnu. Jednalo - li se o onemocnění, jehož léčení netrvalo delší dobu, zůstal nemocný v léčení na brigádní ošetrovně. Vyžadovalo – li onemocnění delší léčení nebo speciální lékařské vyšetření, byl dotyčný odeslán z brigádní ošetrovny do nemocnice.

Mimo ranní lékařskou prohlídku, která v podstatě tvořila základ lékařské péče u útvaru, vykonával šéflékař ještě tyto lékařské prohlídky:

1. pravidelné: a) periodická prohlídka  
b) pololetní prohlídka
2. příležitostné: a) při příchodu k útvaru a odchodu od útvaru  
b) při sepisování zdravotního záznamu  
c) při nástupu dovolené a návratu z ní  
d) při nástupu trestu vězení  
e) při jiných nařízených příležitostech

---

<sup>12</sup> VÚA - VHA Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 38, Směrnice pro chod zdravotní služby mimo bojovou činnost. Doslovná citace, gramatické chyby již obsaženy.

### 3) Preventivně – profylaktická činnost

Tato činnost byla výkonem preventivního lékařství pečujícího o ochranu jednotlivce a jejím účelem bylo chránit příslušníky vojska především před infekčními chorobami. Spočívala v preventivním a profylaktickém očkování vojenských osob a to proti neštovicím, tyfu, případně podle potřeby proti tetanu, diftérii, choleře atd.

### 4) Činnost pomocného zdravotního personálu

Pomocný zdravotní personál pomáhal šéflékaři při všech jeho úkonech spojených s výkonem zdravotní služby (ošetřování nemocných, udržování ošetřovny a zdravotního materiálu a vedení administrativy). Jeho použití záviselo na schopnostech, stupni výcviku a na jiných zvláštních okolnostech na ošetřovně nebo u útvaru. Bylo v zájmu šéflékaře, aby stupeň výcviku tohoto personálu byl co nejvyšší tak, aby svěřené práce mohl vykonávat odborně a samostatně.

### 5) Hygienická činnost

Hygienická činnost ve vojsku byla výkonem preventivního lékařství provádějícího ochranu kolektivu a mělo za účel jednak zlepšit a udržet hygienu i duševní zdatnost vojska a dále pak předejít vzniku hromadných onemocnění t. j. infekčních chorob, nemocí vzniklých z nesprávné výživy, eventuálně chorob spojených s výkonem vojenské služby.

Předmětem zájmu hygienické činnosti byly všechny složky, které ovlivňovaly život a zdraví mužstva:

- 1) ubytování, jeho způsob, hustota a udržování, větrání, topení, osvětlení; dále poměry v ubytovacím prostoru, ráz krajiny, půda, klima, eventuálně zvířata
- 2) výživa, její složení a příprava, jídelní lístek, kuchyně, skladiště a způsob uskladnění, kuchyňský personál, jeho zdravotní stav a osobní čistota, způsob stravování (společné a individuální), kantýny a jiné prodejny potravin
- 3) voda, t. j. kvalita a kvantita pitné a užitkové vody, eventuálně příprava pitné vody, způsob zásobování a distribuce, stav vodovodního potrubí a reservoáru, umývárny, sprchy, koupelny, koupaliště

- 4) odpadové hmoty a jejich odstraňování, sbírání smetí jeho odvoz nebo spalování, záchody, urinoáry<sup>13</sup>, latríny, sběrné kanalizace a jejich udržování; odpadové vody z umýváren a z kuchyní a jejich odstraňování, odvodní kanalizace a čistící stanice, jejich stav a udržování; kuchyňské odpadky a zbytky jídel, jejich sbírání a odstraňování
- 5) osobní hygiena, tělesná čistota, čistota prádla, lůžkovin, oděvu a obuvi, stříhání a holení, čistota jídelních souprav
- 6) zaměstnání a způsob výcviku, tělovýchova, hygiena za pochodu, pracovní poměry v dílnách, učebny a přednáškové síně
- 7) výskyt hromadných onemocnění, infekčních chorob, z nesprávné výživy, ze zaměstnání (úrazy, úpal, úžeh, omrznutí atd.), jejich prevence, hledání zdrojů, nosičů, způsob a druh přenosu, desinfekce

Činnost šéflékaře v tomto oboru měla ráz kontrolní, poradní, instrukční a částečně výkonný.

## **6) Kontrolní činnost**

Šéflékař útvaru denně kontroloval stav ubytovacího prostoru jednotky a přitom si všímal hustoty ubytování, čistoty na ubikacích, v kancelářích, dílnách, strážnicích, věznicích a společenských místnostech, čistoty lůžkovin, oděvu, prádla, jídelních příborů atd.

Kontroloval dále stav kuchyně, čistotu zde a dodržování hygienických předpisů pro kuchyně, stav skladů a způsob uskladnění potravin, způsob přípravy potravy, složení jídelního lístku, zdravotní stav a čistotu kuchyňského personálu a uskladnění a odstraňování kuchyňských odpadků. Dohlížel na to, aby v kuchyni visel seznam kuchařů a hygienických předpisů.

Sledoval také čistotu a udržování umýváren a sprch, dále odstraňování a spalování smetí, čistotu v okolí ubikací, čistotu na záchodech a eventuálně stav kanalizace a nezávadné odstraňování odpadových vod z kuchyní a umýváren.

---

<sup>13</sup> Urinoár – z francouzského urinoir = pisoár

Občas prováděl kontroly hygienických poměrů v prodejnách NAAFI<sup>14</sup> a YMCA<sup>15</sup>, sledoval druhy a kvalitu potravin a nápojů, jejich přípravu a uskladnění, čistotu nádobí, personálu.

O této hygienicko - kontrolní činnosti vedl šéflékař „Deník hygienických prohlídek“.

Tuto kontrolu prováděl šéflékař přesně, svědomitě a pravidelně. Zjištěné závady hlásil neprodleně v deníku hygienických prohlídek veliteli. Podle závažnosti a naléhavosti vysvětlil veliteli, jaké nebezpečí plyne pro útvar, žádal jejich odstranění a navrhnul způsob odstranění závad.

#### 7) Poradní činnost

Šéflékař útvaru byl poradcem velitele ve věcech hygieny a prevence. Z vlastní iniciativy či na vyžádání podával návrhy nebo posudky, které se týkaly ubytování mužstva, výživy, způsobu zaměstnání, zásobování pitnou vodou nebo ochrannými opatřeními v případě infekčních chorob apod.

Bylo třeba, aby šéflékař vyvinul v tomto směru značnou iniciativu, aby si bedlivě všímal všech změn, každý projekt zhodnotil z hlediska preventivního lékařství a svůj názor jasně a zřetelně formuloval příslušným velícím důstojníkům.

#### 8) Činnost instrukční

Šéflékař prováděl a byl zodpovědný za výcvik a výkon zdravotního personálu a personálu sanitační a vodní služby v oboru hygieny. Periodickými přednáškami školil mužstvo i důstojníky o základních poznatcích hygieny a o prevenci infekčních chorob.

---

<sup>14</sup> NAAFI = Navy, Army and Air Force Institute. Organizace, která byla vytvořena britskou vládou v roce 1921. Jejím úkolem bylo provozovat pro britské ozbrojené síly různé kluby, bary, jídelny, restaurace, obchody atd. na vojenských základnách, jež by využívali příslušníci armády a jejich rodiny.

<sup>15</sup> YMCA = Young Men's Association. Tato organizace byla založena v roce 1844 v Londýně, jejím cílem bylo podpořit zdravý psychický a fyzický vývoj městské mládeže. Během války pomáhali uprchlíkům, ale i příslušníkům vojenských jednotek materiálně i jako psychická podpora. V Československu YMCA působila od I. světové války a s několika přestávkami působí dodnes.

## 9) Činnost výkonná

Šéflékař útvaru pečoval a byl zodpovědný za přípravu nezávadné pitné vody, za konečnou a průběžnou dezinfekci v případě infekčních chorob. Pokud se týkalo udržování hygienických zařízení, udržování záchodů, latrín, umýváren, spalovacích pecí atd., bylo povinností šéflékaře, aby včas upozornil na závady a žádal důrazně jejich odstranění. Tuto práci vykonával personál sanitační služby podle jeho pokynů, dle potřeby doplněný dalším mužstvem od příslušné jednotky.

## 10) Činnost mužstva sanitační služby

Toto mužstvo vycvičené v sanitaci pečovalo, aby každodenní odpadky z ubytovacího prostoru byly shromážděny a nepoužitelné součástky spáleny, staralo se, aby v ubytovacím prostoru byla udržována čistota a pořádek a event. závady hlášeny šéflékaři. Dbalo, aby odpadové vody z umýváren a z kuchyní byly nezávadně odstraňovány kanalizací, anebo dle místních poměrů do povrchových vod nebo do země. Dle potřeby zařídilo vychytávače tuku<sup>16</sup> a udržovalo je v dobrém stavu. Pečovalo, aby záchody a urinoáry byly udržovány v čistotě a aby každodenně byly umyty dezinfekčním roztokem a kbelíky pravidelně vyprazdňovány. Závady a úmyslné znečišťování hlásilo šéflékaři.

## 11) Činnost mužstva vodní služby

Mužstvo vodní služby udržovalo vodní vůz (sací hadice, filtry, potrubí, nádrž) v čistotě a použitelném stavu, poruchy a závady hlásilo šéflékaři, který si pak vyžádal jejich opravy. Pokud nebyl vodní vůz pravidelně používán, přezkoušelo jedenkrát za týden pumpy a filtry, naplnilo nádrž a řádně vše vyčistilo. Pečovalo, aby potřebné chemikálie (sterilizační a filtrační prášek) a chemikálie Horrockova testu<sup>17</sup> byly v dobrém stavu a v dostatečném množství, jejich nedostatek nebo závady hlásilo šéflékaři, který si chybějící látky vyžádal.

V případě potřeby mužstvo vodní služby provádělo dle pokynů a nařízení šéflékaře zásobování pitnou vodou ze zdroje, který sám určil.

---

<sup>16</sup> Vychytávač (lapač) tuku - slouží k odstraňování volných rostlinných a živočišných tuků z odpadních vod. Předřazují se před čistírny odpadních vod nebo před zaústění odpadních vod do kanalizace.

<sup>17</sup> Horrockův test – nejúčinnější metoda pro odhad chlóru užívaná v poli

Šéflékař činnost mužstva vodní služby pravidelně kontroloval, zejména při přípravě pitné vody a každodenně se přesvědčoval o chlorování, protože za přípravu nezávadné vody byl šéflékař spolu se zdravotní službou zodpovědný.

## 12) Výcviková činnost

Šéflékař útvaru jako vojenský velitel pomocného zdravotního personálu byl zodpovědný za jeho vojenský výcvik, jako odborný představený pomocného zdravotního personálu, personálu vodní a sanitační služby, byl také zodpovědný za jeho odborný výcvik.

Všeobecně vojenský výcvik (výcvik jednotlivce s puškou, protichemický výcvik atd.) O způsobu tohoto výcviku nebo instruktorovi se vždy musel šéflékař dohodnout s příslušným velitelem.

Výcvik odborný prováděl šéflékař jednak pravidelně na ošetřovně, a to jak teoreticky přednáškami, tak hlavně prakticky při výkonu lékařské služby. Dále příležitostně při cvičeních, poplachu apod. hlavně po praktické stránce. Základem tohoto výcviku byly sice teoretické znalosti, avšak největší váhu bylo nutné klást na praktickou stránku, hlavně na získání zručnosti, odolnosti a vytrvalosti, jelikož výkon služby pomocného zdravotnického personálu, hlavně odsun raněných vyžadoval mnohdy větší fyzickou námahu a tělesnou zdatnost než výkon ostatního mužstva. Proto již při výběru tohoto personálu bylo v zájmu velitele, aby mužstvo určené pro tuto službu bylo fyzicky zdatné a odolné, tak aby byl pak v poli zaručený hladký odsun raněných příslušníků jeho jednotky.

Odborný výcvik pomocného zdravotnického personálu se skládal z praktické a teoretické části.

Teoretická část zahrnovala poznatky všeobecně anatomické, fyziologické, všeobecné poznatky z bakteriologie, hygieny a infekčních chorob. Dále musel být pomocný zdravotnický personál obeznámen s organizací zdravotní služby v míru a ve válce a s ženevskou konvencí. Část personálu musela být vycvičená ve vedení zdravotní administrativy.

Praktická část obsahovala výcvik v poskytování první pomoci, výcvik v nakládání a nošení raněných, ošetřování ran, zlomenin, a v obvazech a

převazech. Další důležitou část praktického výcviku tvořil výcvik v ošetřování nemocných, podávání léků, udržování pokoje nemocných, úprava postele, výživa nemocných, čistota nemocných atd., a dále výcvik ve sterilizaci lékařských nástrojů a přístrojů, jejich čištění, udržování a ošetřování.

Součástí praktického výcviku byl dále všeobecný výcvik v hygieně, hlavně v dezinfekci a sterilizaci, a v desinfestaci<sup>18</sup>. Pomocný zdravotnický personál musel být vycvičen prakticky v ošetřování a odsunu raněných v poli. Musel dokonale ovládat teoreticky i prakticky činnost zdravotnické služby na obvazišti jednotky a další odsun raněných. Také bylo potřeba, aby byl obeznámen s polním zdravotnickým materiálem. Tento výcvik se prováděl tak, aby pomocný zdravotnický personál byl vycvičen a připraven pracovat za všech okolností, jako například v noci, v maskách apod. Důležité bylo seznámit je s různými improvizacemi při nedostatku materiálu a podporovat jejich vynalézavost a iniciativní způsob myšlení.

Pomocný personál musel teoreticky i prakticky znát ošetřování osob zasažených plynem, běžnou asanaci zdravotního materiálu a polní zdravotní výstroje.

Výcvik personálu sanitační služby se prováděl obvykle ve speciálních kurzech u hygienické sekce anebo ve škole hygieny. Předmětem teoretického výcviku byly základní poznatky z hygieny a bakteriologie týkající se hlavně příčin, původu a šíření infekčních chorob a boje proti nim. Předmětem praktického výcviku byla stavba jednotlivých hygienických zařízení (spalovací pece, lapače tuku, desinfestory<sup>19</sup>, latríny a urinoáry) a praktická dezinfekce a desinfestace.

Šéflékař kontroloval stupeň výcviku a staral se vhodným způsobem o jeho zdokonalování.

Výcvik personálu vodní služby se prováděl rovněž ve speciálních kurzech u hygienické sekce anebo ve škole hygieny. Obsahem teoretického výcviku byl význam a důležitost dobré pitné vody, zdroje pitné vody, zkoušení vody pro

---

<sup>18</sup> Desinfestace - odmoření

<sup>19</sup> Desinfestory – odmořovací stanice



chlorování, příprava a zásobování pitné vody v poli. Obsahem praktického výcviku bylo čištění vody a sterilizace (příprava pitné vody), práce s Horrockovým testem, udržování a manipulace s vodním vozem a přívěsným vodním vozem. Také u tohoto personálu se šéflékař přesvědčoval o stavu výcviku tím, že jednou za měsíc nařídil cvičně připravit pitnou vodu, čímž se zároveň přesvědčil o stavu a výkonnosti jednotlivých přístrojů sloužících k přípravě vody.

### 13) Výchovná činnost

Povinností šéflékaře bylo také pečovat o výcvik a výchovu jednotky ve všech otázkách týkajících se zdraví jednotlivce a celku. Tuto výchovu mužstva prováděl hlavně pomocí přednášek a v některých oborech také prakticky.

Šéflékař se staral o to, aby všichni příslušníci jednotky znali důkladně složení kapesního obvazu a dovedli ho za každých okolností vhodně a účelně použít. Tento výcvik a jeho zdokonalování bylo součástí běžného vojenského výcviku a šéflékař byl povinen upozornit velitele, pokud v něm našel nedostatky. Podobně všichni příslušníci jednotky si museli osvojit základní znalosti první pomoci u zasažených BCHL<sup>20</sup>, v této otázce spolupracoval šéflékař s plynovým důstojníkem.

Tento základní výcvik bylo nutné postupně rozšiřovat o další znalosti první pomoci, jako zastavení krvácení pružným obvazem, přikládání improvizovaných dlah a o znalosti v přenášení raněných. Důležité také bylo myslet na to, že malá skupina může být v boji tak osamocená, že se nedovolá pomoci zdravotního personálu.

Výcvik v použití kapesního obvazu, základech první pomoci a v osobní asanaci patřil k vojenskému výcviku jednotlivce a bylo povinností velitele se o tento výcvik starat a příležitostně jej kontrolovat, za stupeň tohoto výcviku měl zodpovědnost velitel.

V přednáškách probíral šéflékař systematicky jednotlivé body, které se týkali péče o zdraví, osobní hygieny a infekčních chorob. Šéflékař se snažil stručně, výstižně a zároveň srozumitelně mužstvu vysvětlit daný problém a to

---

<sup>20</sup> BCHL – bojová chemická látka

pokud možno v době ne delší 10–15 minut. Přednášky spojil s různými příležitostmi, např. periodickými prohlídkami, očkováním atd. Přednášky se týkaly osobní hygieny (péče o zdraví, čistota prádla, lůžkovin, šatstva, chrup a jeho ošetřování, ošetřování nohou, zahmyzení, alkoholismus a jiné) a celkové hygieny (čistota na ubikacích, v ubytovacím prostoru, udržování záchodů latrín, hygiena za pochodu a cvičení, infekční choroby, pohlavní choroby a profylaxe, tuberkulóza, případně jiné jako chřipka, zánět mozkových blan, protityfové očkování a jeho význam, všeobecná anatomie a první pomoc spojená s praktickým výcvikem).

Bylo v zájmu velitele a šéflékaře, aby stupeň výchovy mužstva v otázkách všeobecného lékařství byl pokud možno co nejvyšší, poněvadž potom si byli příslušníci jednotky vědomi důležitosti všeobecné hygieny a nejúčinněji tak mohli pomáhat při udržování čistoty a pořádku v ubytovacím prostoru v zázemí a hlavně v poli.

### **3.4 Činnost jednotlivých částí a důležitých důstojníků Lehké brigádní ambulance**

#### **1) Velitelství**

Základním úkolem velitelství byla administrativně - řídicí činnost a to po stránce funkční a personální pro celý útvar. Kontrolní vojensko – výcviková činnost pro útvar, hospodářsko – správní a zdravotně – odborná nad činností ošetrovny a ambulancí. V neposlední řadě činnost administrativně – spojovací s nadřízeným velitelem a veliteli jiných útvarů.<sup>21</sup>

#### **2) Ošetrovny a ambulance (mimo zubní)**

Činností ambulancí bylo ambulantní vyšetření a ošetření nemocných příslušníků 1. československé brigády vyžadujících speciálních výkonů a zákroků. Dále to bylo léčení nemocných příslušníků brigády ležících na pokoji nemocného mužstva a gázistů vyžadujících delšího ošetření, odsun těžších případů

---

<sup>21</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15.8. 1940 – 19. 6. 1941). V celé této kapitole jsem jako zdroj používala pouze tento deník, proto na něj již dále nebudu odkazovat v poznámce pod čarou.

vyžadujících hospitalizace do nemocnice, posudková a zjišťovací činnost pro návrhy na zdravotní dovolenou a superarbitrační řízení.

### 3) Centrální zubní ambulance

Centrální zubní ambulance prováděla ambulantní ošetření chronických onemocnění chrupu u příslušníků československé brigády vyžadujících chirurgických zákroků nebo speciální vyšetření, protetické zubní lékařské ošetření pro všechny příslušníky brigády, péče o chrup a zubní lékařské ošetření rodin příslušníků 1. československé brigády.



Obrázek 3: Zubní ošetření

### 4) Detašované pracoviště zubní ambulance

Toto pracoviště mělo za úkol provádět ambulantní ošetření akutních a chronických onemocnění chrupu u příslušníků posádek mimo základnu jednotky, a odsun případů vyžadující speciální vyšetření a ošetření anebo protetické práce na centrální zubní ambulanci.

### 5) Lékárny

Lékárny zhotovovaly a zásobovaly léčivy a obvazovým materiálem ošetrovny, ambulance, pokoje nemocných a ošetrovny útvarů. Také nakupovaly léčiva a zdravotní materiál ze zdravotního paušálu, a odebíraly léčiva a obvazový materiál od britských vojenských úřadů, soukromých institucí a hospodařily s ním. V neposlední řadě hospodařily s léčivy a obvazovým materiálem přivezeným z Francie.

### 6) Skladiště zdravotnického materiálu a nemocničního prádla

Skladiště mělo v kompetenci hospodaření se zdravotnickým materiálem přivezeným z Francie. Odběr a hospodaření se zdravotnickým materiálem ze soukromých dotací (firma Sigmundi, Československý červený kříž, Red Cross &

St. John War Organisation, Mrs. Littleton přes ON<sup>22</sup>, dary krajanů z Jižní Ameriky přes ČČK<sup>23</sup>, dary krajanů z USA přes ČČK) a obstarávání nemocničního prádla.

#### 7) Hospodářská správa

Prvním okruhem činnosti hospodářské správy bylo hospodaření s proviantem, t. j. odběr proviantu, příprava a rozdělení stravy pro mužstvo útvaru a pro důstojnickou jídelnu, dále pak pro nemocné, pro školu pro důstojníky zdravotnictva v záloze. Hospodářská správa dále obstarávala proviant pro tělocvičné družstvo, pro propagační a pěvecký sbor, fotbalové mužstvo, důstojníky PBO.

Druhým a neméně důležitým okruhem byla účetní agenda pro útvar (pod hospodářskou zprávu spadala až do 15. 5. 1941, kdy byl zaveden systém účetních rot) pro vojenské osoby v léčení u brigádní ambulance, v nemocnicích a ozdravovnách (do 11. 6. 1941, kdy jí také zde nahradil systém účetních rot), pro školu důstojníků zdravotnictva v záloze, pro fotbalové mužstvo.

Do působnosti příslušníků hospodářské správy spadala péče o materiál, výstroj a výzbroj příslušníků brigádní ambulance, mobilní zdravotnický materiál, plynový materiál (plynové masky a další ochrana proti jedovatým plynům), vedení centrálního inventáře a také obuvnická dílna.

Účetní hospodářské správy dohlíželi na hospodaření paušálem, jednalo se o zdravotní a zubní paušál 1. čs. brigády, kancelářský a poštovní paušál brigádní ambulance.

Hospodářská správa kontrolovala hospodaření se zlatým fondem, prováděla výběr poplatků od příslušníků rodin za zubařské výkony, nakupovala zlato a další materiál.

Hospodářská správa finančně pečovala o nemocné příslušníky 1. čs. brigády, vybírala nemocenské částky žoldu od jednotlivých útvarů brigády a proplácela tyto částky nemocným v nemocnicích (dle brigádního rozkazu 129).

---

<sup>22</sup> ON – Organizace (spojených) národů

<sup>23</sup> ČČK – Československý červený kříž

Administrativně pomáhala při odesílání nemocných do ozdravoven a nemocnic vystavováním rozkazů k přesunu.

Rozsáhlá byla kontrolní agenda, kontrolovaly se roty, důraz byl kladen zejména na materiál, kontrolám se nevyhnuly ani kantýny a důstojnické jídelny.

#### 8) Dopravní důstojník

Dopravní důstojník měl za úkol kontrolovat a udržovat vozový park Lehké brigádní ambulance. Dohlížel na zásoby náhradních dílů a zastíracího materiálu pro vozidla. Řídil výcvik dopravního personálu, kontroloval ošetřování zbraní a střeliva u dopravní čety.

#### 9) Plynový důstojník

Plynový důstojník (dnešním ekvivalentem je náčelník chemické služby), řídil protichemický výcvik pro celý útvar, spolu s hospodářskou správou měl na starost zásoby protichemické obrany.

#### 10) Výchovný důstojník

Hlavní náplní činnosti výchovného důstojníka bylo pořádání přednášek a osvětové působení na mužstvo. Řídil také studium angličtiny. Výchovný důstojník organizoval různé sportovní podniky a konal návštěvy nemocných, což bylo důležité pro morálku jednotky. Fungoval také jako knihovník v brigádní knihovně. V rámci propagační činnosti kolportoval oficiální noviny a časopisy. Prodával propagační tiskoviny, překlady z čs. literatury. Organizoval dovolenou mužstva a vedl kroniku brigádní ambulance.

#### 11) Duchovní

Kněží vykonávali duchovní povinnosti pro příslušníky svých církví. K lehké brigádní ambulanci byli přiděleni tři duchovní různých vyznání (evangelicko - augspurské vyznání, československá církev, českobratrská církev), byli pověřeni i vedením duchovní služby pro židovské příslušníky 1. československé brigády.

Duchovní měli funkci nejenom náboženskou (bohoslužby, svatby, pohřby, novorození), ale i sociální, a to návštěvy v nemocnicích (Closter, Clatterbridge,

Liverpool, Manchester, Warwick, Stratford), ve věznicích (Liverpool a ve věznicích jednotlivých útvarů). Prováděli osvětovou a propagační činnost, psali články do anglických tiskovin, účastnili se krajanských sjezdů, konferencí a recepcí.

## 12) Velitelské a zdravotní roty v rámci brigádní ambulance jako vojenského útvaru

Jako vojenský útvar se Lehká brigádní ambulance musela starat o výcvik a vzdělání svých mužů. Lékařský personál byl po profesionální stránce na vysoké úrovni. Pomocný zdravotnický personál, získával zkušenosti jak z teoretické přípravy, tak i z praktických zkušeností ze služeb na ošetrovně a ambulancích.

Nosiči raněných se výcviku a cvičení účastnili pouze příležitostně, jelikož se jednalo o příslušníky brigádní hudby. Dopravní personál byl cvičen v řízení, udržování a v opravách motorových vozidel, v řízení v silniční dopravě, v jízdě v koloně a v proudu.

Lehká brigádní ambulance se musela účastnit mnoha různých přednášek a kurzů:

*„Instrukční a přednášková: přednášky lékařů pro důstojníky zdravotnictva a mužstvo (lékaře a mediky) po dobu ubytování v kempu (3 x týdně 2 hodiny odpoledne), přednáškový cyklus v rámci výcviku důstojníků (3 x týdně po 2 hodinách odpoledne), kurs řidičů motorových vozidel pro důstojníky a lékaře teoreticky, kurs řidičů motorových vozidel pro důstojníky teoreticky a prakticky, kurs v sanitaci pro personál útvaru vedený příslušníky brigádní ambulance, škola pro důstojníky zdravotnictva v záloze, kde většina učitelského sboru tvořena personálem brigádní ambulance, absolvování stáží a kurzů u britských útvarů: kurz pro, kurz v sanitaci, stáž u britské Field Ambulance, kurz tropických nemocí, stáž u spojovacích polských útvarů, kurz válečné chirurgie, kurz kontroly motorových vozidel“<sup>24</sup>*

---

<sup>24</sup> VÚA - VHA, Praha, f. Brigádní ambulance ve Velké Británii, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

### 3.5 Pobyť v Cholmondeley

Z přístavu v Liverpoolu byly jednotky odsouvány rovnou do nového působiště v parku zámku Cholmondeley, který se nachází v hrabství Cheshire. Toto místo bylo armádě poskytnuto samotným markýzou a jeho ženou Sybil, která se dobře znala s Janem Masarykem.<sup>25</sup>

Nový tábor byl typově semipermanentní britský vojenský camp a rozkládal se na ploše 900 x 300 metrů. Zásobování vodou bylo zajišťováno z přípojky na místní vodovod, potraviny byly dodávány britskými vojenskými úřady a připravovány byly ve zdejších pěti kuchyních českým způsobem. Od britských vojenských úřadů bylo armádě dodáváno též prádlo, obuv a battle dressy.<sup>26</sup>

Příchod do Cholmondeley a náladu zde popisuje zápis v kronice těmito slovy: „*A my jsme v Chomondeley. Snad je nás tři tisíce a jsme divný, velmi divný --- už nejsme pluky, už nejsme divize – je nás troška, hrstka pessimistů, lidí buď mlčících, nebo hučících – to je reakce. Francouzské sluníčko se schovalo za anglickým deštěm a vítr strásá slzy ze starých dubů v zámeckém parku na hnědavé stany, kde se má znovu najít zbytek československé armády ve Francii. To byl náš začátek zde ---,*”<sup>27</sup>

Zdravotní službu v táboře československých vojenských jednotek vykonávala brigádní ambulance, ke které byla hned od počátku přidělena ošetrovna a odborné ambulance.

Během působení v Cholmondeley měl na starosti táborovou ošetrovnu škpt. Dr. Novotný, ndp. Dr. Köhn a lékaři od brigádní ambulance. Zubní ambulanci vedl ndp. Dr. König a byl zde přidělený lékař od brigádní ambulance. Na oční ambulanci byl vedoucím lékařem ppr. Dr. Hirtenstein, na kožní ppr. Dr.

---

<sup>25</sup><http://obeclegionarska.cz/index.php?mid=4&aid=423><http://obeclegionarska.cz/index.php?mid=4&aid=423>

<sup>26</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, Kniha ubytování

<sup>27</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944). Doslovná citace, gramatická chyby již obsaženy.

Barteček a na nosní a ušní ambulanci to byl Dr. Bauer. Službu na ošetrovně a ambulancích vykonávali medicí a mužstvo brigádní ambulance.<sup>28</sup>

Na ošetrovně byli umístěni všichni, u kterých bylo nutno vykonat některé odborné vyšetření, speciální léčebný zákrok nebo pacienti, jejichž onemocnění vyžadovalo klid na lůžku. Ošetrovna byla rozdělena do dvou stanů a disponovala celkově dvaceti lůžky. Léčiva a materiál zde byl jen pro základní ošetření a to ještě ten, co byl dovezen z Francie při evakuaci po zabrání území nacisty. Anglický zdravotnický materiál brigádní ambulanci stále ještě nebyl přidělován, protože nebyla vyřešena ožehavá otázka československých lékařů na půdě Britského království a proto případy které vyžadovaly nemocniční ošetření či chirurgický zákrok byly odesílány do Royal Infirmary v Chesteru nebo do vojenské nemocnice v Clatterbridge.

Program zaměstnání začínal v 7.00 budíčkem, mezi 7.00 a 8.45 byla snídane, mytí, úklid ubikací a stanů. V 8.45 se konal raport velitelské a zdravotnické rot a dopravního sledu. V 9.00 byl nástup mužstva následovaný odchodem do zaměstnání. Velitelská a zdravotnická si vždy ještě dala ranní půlhodinku na fotbalovém hřišti a poté odešli do učebny v zámecké čítárně, kde byla vyučována lékařská terminologie a britská angličtina. Dopravní sled se odebral k výcviku s motorovými



vozidly. Zaměstnání  
skončilo v 11.45,

Obrázek 4: LBA při fotbalovém zápase

mezi 12.00 a 15.00 probíhal oběd a polední přestávka. Odpolední zaměstnání bylo

<sup>28</sup> VÚA – VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)



od 15.00 do 17.00 hodin. Zdravotní a velitelská rota se účastnila přednášek vedených ppor. Dr. Liškutínem ve velkém stanu důstojnické jídelny a dopravní sled se věnoval sportovním hrám. V 17.45 probíhalo vyhlášení denního rozkazu a od 18.00 byla večeře a vycházka. Večerka byla vyhlášena v 22.30.

Naši vojáci v Británii si pořádali různé vzpomínkové akce, oslavy i tryzny k různým významným výročím. Byla to například tryzna k ročnímu výročí okupace Polska jako k začátku 2. světové války, nebo k výročí úmrtí prezidenta „osvoboditele“ Tomáše Garrigua Masaryka. Dále pak slavnost na svátek svatého Václava, patrona českých zemí i se svatováclavskými hody, kam byli pozváni i britští přátelé.

### **3.6. Pobyť v Leamington Spa**

11. října 1940 přišel rozkaz, že se československá armáda a s ní i brigádní ambulance má přestěhovat do nového prostoru, který bude mnohem vhodnější pro pobyt vzhledem k nadcházející zimě. Brigádní ambulance odjela 15. 10. 1940 z nádraží Beeston Castle do lázeňského městečka Leamington Spa v hrabství Warwick.<sup>29</sup>

Brigádní ambulance byla umístěna přímo na hlavní třídě Parade v domech číslo popisné 17 a 19. V domě číslo 17 byla ubytována zdravotní rota a hudebníci. V druhém domě byla umístěna velitelská rota, ošetrovna a dopravní sled. Ve městě bylo dále ubytováno velitelství brigády s příslušnými odděleními a Náhradní těleso. Ostatní jednotky brigády byly rozmístěny v okolí města směrem ke Stratfordu. Ve zdejším městečku dostali vojáci z brigádní ambulance i zvláštní přezdívku „Mojžíšovi husaři“.<sup>30</sup>

Fungování jednotky zůstalo téměř stejné jako v době, kdy pobývala ve stanovém táboře v Cholmondeley. Budíček byl nadále stanoven na sedmou hodinu ranní, ale probíhal bez trubače. Poté následovala snídáně s hygienou a úklidem ubikací a od 8.40 obvyklá ranní půlhodinka. Nástup na dopolední zaměstnání byl v 9.00 hodin. Od 12.00 hodin byla pauza na oběd a odpočinek,

---

<sup>29</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>30</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

kteřá byla zkrácena, odpolední zaměstnání začínalo již ve 14.00 a končilo v 17.00 hodin. Doba večerky zůstala nezměněna.<sup>31</sup>

V domě číslo 19 byla do přízemí umístěna přijímací kancelář, kancelář velitele a dopravního sledu. V prvním patře byla zřícena ošetrovna pro mužstvo, skládající se z pokojů pro nemocné mužstvo a místnosti, v které byla umístěna ORL, kožní a oční ambulance. V druhém patře se nacházela zubní ambulance a pokoje pro nemocné gážisty. V dalších patrech byly byty mužstva a důstojníků. Dopravní sled sídlil ve zdejší sále. V této místnosti se také konaly přednášky. Po dokončení důstojnické jídelny v suterénu bylo místo jejich konání přesunuto.<sup>32</sup>

Příchodem do nového ubytovacího prostoru se také změnila organizace zdravotní služby. Jednotlivé útvary odesílaly na ošetrovnu brigádní ambulance všechny své nemocné, kteří potřebovali hospitalizaci nebo odborné ošetření či vyšetření. Ke svážení pacientů se používali dva ambulantní vozy, z nichž jeden byl umístěn u kulometné roty a druhý u 2. pěšího praporu. Každý ambulantní vůz měl určené útvary ze kterých každé dopoledne svezl nemocné na ošetrovnu a odpoledne odvezl zase propuštěné nazpět ke svým jednotkám.<sup>33</sup>

Na ošetrovně brigádní ambulance zůstávali jen případy lehčího rázu. Případy, které potřebovaly odborné vyšetření, nebo operační zákrok byly odesílány do nemocnice ve Warwicku. Přímo do nemocnice bez předešlého ošetření na ošetrovně brigádní ambulance mohly útvary posílat pouze akutní případy a úrazy. Pokud se u někoho vyskytlo podezření na psychiatrické onemocnění, byl odeslán do nemocnice v Oxfordu. Veškerá laboratorní vyšetření biologického materiálu např. krve, moči, stolice, odborná vyšetření např. endoskopie a rentgenologická vyšetření byli prováděny v Leamingtonské nemocnici odborným personálem zdravotní služby brigádní ambulance.<sup>34</sup>

Ambulantní odborné ošetření bylo prováděno v tomu určených ambulancích a pacienti byli do nich dopravováni stejně jako v případě hospitalizace. Vzhledem k tomu, že zubní ambulance zaznamenala vysokou

---

<sup>31</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>32</sup> Tamtéž

<sup>33</sup> Tamtéž

<sup>34</sup> Tamtéž

návštěvnost, byla již 26. října 1940 zřízena pojízdná zubní ambulance v jednom ze sanitních vozů. Tato pojízdná ambulance měla pevně stanovený „jízdni řád“ podle kterého objížděla jednotlivé útvary 1. československé smíšené brigády. Mezi odbornou činnost brigádní ambulance patřila i posudková činnost pro superarbitrační komisi u Náhradního tělesa a pro velitelství.<sup>35</sup>

Zdravotnického materiálu a léčiv nebylo dostatečné množství a zdravotníci používali stále ještě zbylý materiál z Francie, něco málo dostávali i od britských vojenských úřadů. Chybějící léky se dokupovaly z peněz, které brigádní ambulanci poskytoval Československý červený kříž. Lékařské nástroje byly zakoupeny částečně z peněz poskytnuté z rozpočtu brigádní ambulance a částečně z příspěvků od ČČK.<sup>36</sup>

Dne 6. listopadu 1940 nastal významný den pro Lehkou brigádní ambulanci. Na návštěvu měla přijet manželka prezidenta Beneše Hana, první dáma měla zdravotníkům předat významný dar. Jednalo se o dvě Ambulance Internacional Harvester D-15-M, a jednu menší Chevrolet. Slavnostní předání ambulancí započalo ve 13 hodin, proběhlo za přítomnosti ministra obrany Sergeje Ingra, gen. Znamenáčka, gen. Viesta a slečny Paulinyové z Československého červeného kříže. Po slavnostním předání se konal oběd v sále dopravního sledu, který byl vyzdoben vlajkami tří států.<sup>37</sup>



Obrázek 5: Hana Benešová a slečna Paulinyová

Vozy byly zakoupeny čs. krajanskými organizacemi v USA. Jednalo se o civilní dodávky Internacionál v USA používanými jako poštovní, policejní,

<sup>35</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>36</sup> Tamtéž

<sup>37</sup> VÚA - VHA, Praha, f., *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

armádní a zásobovací dodávky. Vybavení a přestavbu na ambulance provedla krajanská firma bratři Šimanerů „United Body“ z Chicaga nákladem 4 500 dolarů.<sup>38</sup>

*„Ambulance byly při předání opatřeny lesklým olivově zeleným nátěrem a identifikačním označením používaným čs. brigády ve Velké Británii. Nárazníky, rámečky světel a poklice kol byly chromované, disky kol černé. Vpředu pod světlem bylo tzv.*

*policejní číslo*

*A1279173 a A1279174*

*namalované bílou*

*barvou o výšce písmen*

*12 cm (A značilo*

*ambulanci). Nad*

*pravým světlem pak*

*znak brigády (tzv. řeznický lev) ve formě červeného lva s modrým slovenským znakem, korunou a drápy na bílém erbu. Na masce chladiče byl našroubovaný červený plechový bíle lemovaný kříž. Na obou bocích mezi okny a dveřmi byl bílý nápis „CZECHOSLOVAK ARMY AMBULANCE CORPS“. Vzadu nalevo pod dvoukřídlými dveřmi bílý ovál s černými písmeny ČS, tzv. mezinárodní znak, uprostřed vedle oválu bylo stejné policejní číslo jako vpředu. Ve středu dvoukřídlých dveří pod okny se nacházel červený bíle lemovaný kříž, napravo od něj ve dvou řádcích bílý nápis „Caution Left Hand Drive“. Na bočních zadních oknech byly červené kříže bez lemu. Na obou bocích pod lištou byly umístěny odlévané tabulky se jmény organizací darujícími a sponzorujícími tyto vozy.“<sup>39</sup>*



Obrázek 6: Sanitní vozy

Další dvě sanitky dostala Lehká brigádní ambulance 23. července 1941. Jednalo se o dar československých emigrantů ze středozápadu a Texasu. Jeden

<sup>38</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

<sup>39</sup> [http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com\\_content&view=article&id=63%3Aasanita-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs](http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=63%3Aasanita-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs) (podle stavu ke dni 8. 6. 2012)

z vozů byl věnován Československým národním sdružením, druhý Svazem českých katolíků a Federací Čechoslováků v Texasu.<sup>40</sup>

Celková cena ambulancí s úplnou výbavou přesahovala 10 000 dolarů. Všeobecně bylo zařízení obou vozů stejné: nádrže na studenu i teplou vodu, benzínové vyhřívače, skříň na nástroje a obvazy, umyvadlo, pohyblivý stůlek na přístroje, skládací lavice a nosítka, které bylo možno použít jako lůžka nebo i jako polních nosítek.

Jeden vůz měl kompletní operační zařízení, to znamená: skládací operační stůl, velké reflektory a sterilizační přístroj, pro který byla voda ohřívána benzínovým hořákem a nacházel se v řidičském prostoru. Druhý vůz byl zařízen jako mobilní zubařská ordinace. Vybavení zahrnovalo zubařské křeslo, elektricky poháněnou vrtačku, speciální osvětlení, umyvadlo s horkou a studenou vodou, boční sklápěcí sedadlo a polní nosítko. Oba byly vybaveny samostatnými



Obrázek 7: Interiér jedné ze sanitek

benzínovými motory na vyrábění elektrického proudu, kterého bylo třeba k osvětlování vnitřku a k činnosti některých přístrojů. Speciální 12 – V baterie byly

<sup>40</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

umístěny uvnitř vozu na levé straně. Když bylo potřeba baterie dobít, umístil se jednoválcový generátor za auto a byl připojen kabely. Baterie používané pro osvětlení atd., mohly dodávat proud až deset hodin na jedno nabití.<sup>41</sup>

### 3.6 .1 „Těžko na cvičišti, lehký na bojišti“

Velitelství brigádní ambulance pravidelně revidovalo a sestavovalo výcvikový program pro další měsíce. Vojenský a zdravotnický výcvik byl nedílnou a důležitou součástí v době, kdy se jednotka připravovala na možnost budoucího nasazení na frontě. Druh a charakter výcviku jednotky byl dán britskými vojenskými předpisy. Útvar má v poli postavit tzv. předsunuté obvaziště (ADS) a hlavní obvaziště (MDS). Předsunuté obvaziště staví zdravotnická rota a její povinností bylo odsunout raněné z obvazišť praporních pomocí své čtyř nosičů raněných. Hlavní obvaziště bylo stavěno velitelskou rotou a to obstarávalo odsun raněných z ADS pomocí dopravního sledu.

Zdravotnická rota byla složena z velitele, zástupce velitele, výkonného rotmistra, dvou písařů, 38 nosičů raněných, 6 ošetřovatelů a ze specialistů. Velitelská rota byla tvořena velitelem, zástupcem velitele, hospodářem, 2 písaři, 16 spolujezdci, 12 spolujezdci ambulancí a různými specialisty. Dopravní sled se skládal z velitele, zástupce velitele, výkonného rotmistra a 30 řidičů.<sup>42</sup>

Schéma výcviku bylo následující:

*„a) společně pro celý útvar: 1) vojen. výcvik obecný*

*2) zdravot.výcvik obecný (= zdrav.služba v poli dle britských předpisů, přesuny pol. ambul, [.....].pol. ambul. v budovách, terénu, kempování, voj. hygiena v poli, základy první pomoci a ošetřovatelství, ženevská konvence, protiplynová zdrav. služba, způsoby transportu raněných*

---

<sup>41</sup>[http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com\\_content&view=article&id=63%3Aasana-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs](http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=63%3Aasana-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs) (podle stavu ke dni 8. 6. 2012)

<sup>42</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)



*b) pro velit. rotu: 1) ošetrovatelský kurs*

*2) výcvik spolujezdců sanitních vozů*

*3) výcvik v sanitní a vodní službě*

*4) výcvik specialistů (písařů, skladníků, kuchařů)*

*c) pro zdrav. rotu: 1) výcvik nosičů raněných*

*2) výcvik ošetrovatelů*

*3) výcvik v sanitační a vodní službě*

*4) výcvik specialistů*

*d) pro dopravní sled: 1) technický výcvik řidičů*

*2) provoz v automobil. kolonách*

*3) orientace v terénu a čtení map*

*4) spojov. výcvik*

*5) výcvik OPL<sup>43</sup>*

### **3.7 Pobyť ve Walton Hall**

Dne 18. 8. 1941 opouští útvar Leamington a stěhuje se do prostoru 2. pěšího praporu v blízkosti zámku Walton Hall. Ve městě zůstává na starém místě brigádní ošetrovna, chirurgická mobilní skupina a hygienická sekce. V sídle velitelské brigády je zřízena brigádní ošetrovna „Camp



reception station“, která má

**Obrázek 8: Stavba baráků**

<sup>43</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 1, Válečný deník (15. 8. 1940 – 19. 6. 1941)

ambulanci všeobecnou, zubní, oční, nosní a lékárnu. Oddělení určené pro mužstvo má 25 lůžek a 5 lůžek je určených pro gázisty.<sup>44</sup>

Ubytování mužstva je zpočátku ve stanech a během zimy byly postupně dostavovány baráky. Tábor byl rozdělen na jednotlivé rajóny a každá rota se sama starala o pořádek ve svém určeném prostoru. V místě, které nespadalo pod správu té, či oné roty se střídaly. V první polovině března 1942 byl tábor konečně dostavěn a byla zřízena zpevněná cesta mezi baráky i s ostatním světem.<sup>45</sup>

Na začátku tohoto roku došlo k přílivu nových příslušníků k jednotce a dosáhlo se tak plného stavu.

### 3.8 Pobyť v Yeovilu

Jednotka ve Walton Hallu nepobyla příliš dlouho a jen co byl tábor dostavěn a plně funkční byl vydán rozkaz k balení a stěhování. 9. května 1942 se brigádní ambulance zařadila do kolony s ostatními jednotkami brigády a přesunula se jižně do městečka Yeovil. Život v tomto městě byl značně rozdílný oproti životu v kempu za záměčkem Walton Hall. Jednotka zde také přišla poprvé do styku s americkými vojenskými jednotkami ve kterých byli zastoupeni i příslušníci černé pleti. Českoslovenští vojáci si je velmi oblíbili a rádi s nimi hovořili a byli velmi rozhořčeni z reakcí některých místních obyvatel, kteří je nepovažovali za sobě rovné.<sup>46</sup>



Brigádní

Obrázek 9: Hudební četa LBA

ambulance k různým výročím a nejen k nim ráda pořádala večírky za doprovodu

<sup>44</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

<sup>45</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, Kniha ubytování

<sup>46</sup> VÚA – VHA, Praha, f., *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)



brigádní hudby. K prvnímu výročí rusko – německé války 24. října 1942 byl pořádán večírek, jenž neměl, co do účasti obdoby. Návštěvnost čítala 280 lidí a to nejen příslušníků jednotky, ale i místních obyvatel.

Program večírku byl následující:

*„1) úvodná prednáška výchovného dôstojníka. 2) sovietske piesne (na doskách) 3) Prednáška des. Pochmana (zdrav. rota) 4) klavír – solo voj. Wiener. 5) Rozhlasový skatch z článkov Ilja Ehrenburka zostavený por. Gotliebom, previedli voj. Bozděch a voj. Kopřiva. 6) Camp band – Čajkovský – Ruská smes, a V pochodom bol 75 min. program skončený.“<sup>47</sup>*

Při tomto večírku byla uspořádána i sbírka pro raněné vojáky rudé armády. Tento večer byl projevem obrovských sympatií československých vojáků vůči ruským jednotkám a zároveň i jakousi výzvou pro otevření druhé fronty.

### 3.9 Účast brigádní ambulance v Dunkerque

Dne 9. června 1944 byl vydán rozkaz k mobilizaci pro brigádní ambulanci v návaznosti na vylodění spojenců v Normandii <sup>48</sup>. Velitel útvaru s velitelem roty, hospodářem, účetním a skladníky provedli prohlídku veškeré výstroje a výzbroje u příslušníků útvaru, ve skladištích i dílnách. Během několika mála příštích dní byla ještě dokončena prohlídka všech vozidel a veškeré nedostatky sepsány a zaslány na velitelství brigády. V příštích dvou týdnech došlo k doplnění veškerého chybějícího materiálu. Mobilizace skončila 25. června, k brigádě dorazila přidělená vozidla a to 18 sanitních vozů a 3 osobní vozy.<sup>49</sup>

Během července a začátkem srpna se brigádní ambulance účastnila v zhuštěné míře různých cvičení a kurzů např. motokurzy, autokurzy, sanitační kurz atd. 8. srpna 1944 došlo k přesunu jednotky do nového ubytovacího prostoru v Británii a to do městečka Bridlington, kde byli příslušníci ubytováni v soukromých domech, vozy byly parkovány na ulici. Nedlouho po přemístění

---

<sup>47</sup> VÚA – VHA, Praha, f., *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 47, Kronika s přílohami (1940 – 1944)

<sup>48</sup> Při operaci Overlord došlo k vylodění britských a kanadských jednotek na severním pobřeží Francie.

<sup>49</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1944 – 30. 6. 1945)

bylo svoláno shromáždění velitelů, kde byl řešen brzký odjezd z nynějšího působiště.

Dne 21. srpna se konala návštěva čs. samostatné obrněné brigády<sup>50</sup> panem prezidentem Dr. Edvardem Benešem, který se přišel rozloučit s vojáky před odchodem z Velké Británie. V těchto dnech byl nakládán všechen přebytečný materiál a odvážen k Náhradnímu tělesu. „Čs. Červ. Kříž daroval každému příslušníku brigády 100 cigaret a 5 holicích čepelek. Cigarety byly darovány „United Czechoslovak Relief USA“. Čs. Červ.kříž daroval též každému vojínu 2 kapesníky. Má to být dar před odchodem do pole. Věci byly dány dnes při výplatě žoldu.“<sup>51</sup>

Před odchodem z Bridlingtonu byl 23. srpna jednotce přečten povzbuzující vzkaz ministra národní obrany, div. gen. Sergeje Ingra (brig. rozkaz č. 205).<sup>52</sup>

*„Vojáci čs. samostatné obrněné brigády!*

*Po dlouhém očekávání se splnila Vaše tužba a odcházíte do pole. Jdete do boje moderně vyzbrojeni, pečlivě vycvičeni a především naplněni bojovým duchem, který může dát jen vědomí, že bojujete za nejvyšší věc: za naši národní a státní svobodu, za vítězství práva a spravedlnosti.*

*Provází Vás dychtivý zájem všeho čs. lidu a jeho nejvřelejší přání, abyste měli v bojích plný úspěch, jak jste si ho svou trpělivostí, obětavostí a statečností zasloužili. Sám Vám ze srdce přeji junácké štěstí a brzký návrat do osvobozené vlasti.*

22. 8. 1944

div. gen. S. Ingr, v. r. “<sup>53</sup>

---

<sup>50</sup> 1. československá smíšená brigáda byla zformována 12. 8. 1940 v Cholmondeley, v červenci 1941 přešla brigáda na britské tabulky válečných počtů a byla přejmenována na Československou samostatnou brigádu. V lednu 1943 podalo MNO návrh britskému ministerstvu války k reorganizaci, po příchodu příslušníků čs. jednotky ze Středního východu a Afriky byla 1. září výnosem MNO ustanovena Československá samostatná obrněná brigáda.

<sup>51</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1944 – 30. 6. 1945)

<sup>52</sup> Tamtéž

<sup>53</sup> Tamtéž

Na konci srpna se jednotka přesunula z Bridlingtonu přes Barnach Castle u Stampfordu, kde nocovala, do Londýna. Zde byla brigádní ambulance 30. 8. 1944 naloděna na loď jménem Samnont. Plavba započala 31. 8. 1944 a k francouzským břehům přirazila 1. září. Druhý den se vylodilo několik vozů dělostřeleckého pluku a dopravního oddílu a jen jeden vůz brigádní ambulance. Vzhledem k nepřízní počasí bylo vykládání přerušeno a lodě přesunuty do přístavu v Arromanches, který byl lépe chráněn, i přesto se s vylodováním započalo až 5. září. Po vyložení mužstva i materiálu pokračovala Lehká brigádní ambulance do nového působiště v La Fontaine d'Epaney, které leží asi 1 km od Pernières.<sup>54</sup> Na tomto místě pobývala jednotka celý měsíc, během něhož probíhala různá cvičení, stáže u 1. kanadské armády a u polské divize a dokonce i fotbalové zápasy a taneční zábavy, na které byli přizváni i místní obyvatelé.<sup>55</sup>

Ve dnech 4. - 5. října 1944 se jednotka přesunula po ose St.Pierre sur Dives – St. Julien – Lisieux – Boisney – Brionne – Bourgtheroulde – Elboeuf – Rouen – Bose le Harol – Bellencombre – Bures – Londinières – Fresnoy – Eu – Fressenville – St. Valery – Novion en Ponthien – Neuville - Manninghem – Hucqueliers – Bourthos – Drionville - Wismes – Elnes – Lulubres – Letques – St. Omer – St. Nudelin – Zeggars – Cassel až do nového prostoru Dunkerque.<sup>56</sup>

Do tohoto prostoru byla brigáda přesunuta, protože ačkoliv město a přístav bylo stále ještě v rukou Němců, bojová fronta už byla vzdálena více než sto kilometrů na východ. Britové si totiž nepřáli nasazení československých jednotek v hlavních frontových bojích vzhledem k hraničnímu počtu příslušníků a nemožností plynule dosazovat ztráty v řadách brigády. Čs. samostatná obrněná brigáda spolu s britským dělostřeleckým plukem, kanadským tankovým praporem a protiletadlovou brigádou v noci ze 7. na 8. října a z 8. na 9. října vystřídala na pozicích u Dunkerque 154. britskou pěší brigádu. Jejich hlavním úkolem bylo paralyzovat německou posádku tak, aby nemohla zaútočit na tyl spojeneckých armád.<sup>57</sup>

---

<sup>54</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1944 – 30. 6. 1945)

<sup>55</sup> Tamtéž

<sup>56</sup> Tamtéž

<sup>57</sup> FENCL Vilém. ŘÍHA Martin, *Československá armáda ve Velké Británii*, MV&H, Praha, 2003, STR. 14 – 15

Brigádní ambulanci se již 8. října poštětilo a získala svého prvního německého zajatce, jenž se přihlásil dobrovolně a byl předán na velitelství brigády.<sup>58</sup>

K prvnímu většímu střetu s německou posádkou Dunkerque došlo již 9. října a dvě čty MPO<sup>59</sup> byly nuceny ustoupit. V tento den byla brigádní ambulanci oznámena první oběť bojů z řad příslušníků brigády. Odpoledne ještě téhož dne jel por. duch. Petružela pohřbít vojína Kubína z MPO. V noci z 9. na 10. října bylo poprvé hlášeno větší množství raněných. Prvním zraněným, který zemřel brigádní ambulanci na ADS<sup>60</sup> byl svobodník Leopold Katz a stalo se tak 13. 10. 1944 ve 22.15 na následky zranění střepinou, jež ho zasáhla do hlavy.<sup>61</sup> Svobodník Katz byl pohřben na hřbitově v Casselu (hr. č. 31) 14. října 1944.<sup>62</sup>

**Počet nemocných, úrazů a válečných zranění ČSSOB ve dvou týdnech po střetu 9. 10. 1944**

	14. 10. 1944			21. 10. 1944		
	O	Δ	+	O	Δ	+
brig. št. rota	10	-	-	8	-	-
MPO	8	1	9	10	1	-
tank. prap. 1	2	3	4	5	5	3
tank. prap. 2	?	?	?	5	1	2
motoprapor	?	?	?	29	-	2
děl. pluk	10	1	-	?	?	?
OKPÚV.	13	-	4	10	-	1
P. L. bat.	do 16.	12.	1944	viz.	děl.	pluk
žen. rota	-	1	1	3	-	3
LBA	4	-	-	2	-	-
BTD.	9	5	-	5	3	-
zál. tank. rota	2	3	-	6	-	-
polní park				8	-	-
ČSSOB	?	?	?	?	?	?

<sup>63</sup>

O – nemoci

Δ – úrazy

+ - válečná zranění

<sup>58</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1944 – 30. 6. 1945)

<sup>59</sup> MPO – motorizovaný předzvědný oddíl

<sup>60</sup> ADS - Advance Dressing Station (předsunuté obvaziště)

<sup>61</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1944 – 30. 6. 1945)

<sup>62</sup> MARŠÁLEK Zdenko., HOFMAN Petr. *Dunkerque 1944 – 1945*, Lidové noviny, Praha, 2011, str. 294 - 295

<sup>63</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, kniha: Zdravotní statistika během válečných operací (3. 9. 1944 – 19. 4. 1945)

Další bojová akce brigády proběhla 28. října ku příležitosti státního svátku. V deníku brigádní ambulance se o tomto významném dnu hovoří takto: „*Duchovní por. Petružela odejel do úseku ZTR (u Bergues) pohřbít voj. Václavčíka. Pohřben byl v Bourbourgh ve 12. 30. Přišli první zranění. Rt. asp. Güttner zemřel za převozu k brigádní ambulanci. Por. duch. sl. Petružela pohřbil o 17.00 h. na hřbitově v Cassel: rt. asp. Güttnera (č. hr. 35) a voj. Vaňka J. (č. hr. 86). Poslední zranění přišli kolem 18. 30 h. Za celé odpoledne prošlo lehkou brig. ambulancí asi 80 zraněných: z toho: asi 40 příslušníků čs. armády, 22 zraněných Němců, ostatní byli příslušníci britských jednotek a F. F. I<sup>64</sup>. „<sup>65</sup>*

V tomto střetu získala ČSSOB získala přibližně tři sta sedmdesátí zajatců z toho šest důstojníků a to byla více než třetina všech německých zajatců a přeběhlíků u Dunkerque za celé půlroční působení brigády. Den na to se ještě konal pohřeb československých vojáků belgickém městečku Adinkerke.

**Počet nemocných, úrazů a počet raněných ČSSOB ve dvou týdnech po střetu 28. 10. 1944**

	28. 10. 1944			3. 11. 1944		
	O	Δ	+	O	Δ	+
brig. št. rota	12	-	-	13	-	1
MPO	20	2	1	4	1	-
tank. prap. 1	4	1	2	10	-	2
tank. prap. 2	4	3	24	3	2	-
motoprapor	25	-	28	4	1	6
děl. pluk	16	1	-	9	3	-
OKPÚV	11	-	1	4	2	-
P. L. bat.	do 16.	12.	1944	viz.	děl.	pluk
žen. Rota	4	-	2	3	1	2
LBA	1	-	-	3	-	-
BTĐ.	11	5	-	20	4	-
zál. tank. rota	15	6	-	12	2	-
polní park	3	-	1	1	-	1
ČSSOB	126	18	59	86	16	12

66

O – nemoci

Δ - úrazy

+ - válečná zranění

<sup>64</sup> F.F.I. – Forces Françaises d'Interieur

<sup>65</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1940 – 30. 6. 1945)

<sup>66</sup> VÚA – VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, kniha: Zdravotní statistika během válečných operací (3. 9. 1944 – 19. 4. 1945)

Dne 5. listopadu 1944 byl proveden útok na nepřátele v úseku 2. tankového praporu, tento útok trval tři hodiny a Lehkou brigádní ambulancí bylo ošetřeno asi 80 příslušníků čs. brigády, několik Francouzů a Němců, celkem se jednalo o více než 100 osob. Cestou k brig. ambulanci zemřel por. Hacker, který při vyprošťování tanku utrpěl mnohočetné poranění hrudníku, břicha a nohou, pohřben byl na hřbitově v Cassel (č. hr. 37).<sup>67</sup>

**Počet nemocných, úrazů a válečných zranění ČSSOB ve třech týdnech po střetu 5. 11. 1944**

	10.11.1944			17.11.1944			24.11.1944		
	O	Δ	+	O	Δ	+	O	Δ	+
brig. št. rota	8	-	12	8	-	-	7	-	-
MPO	2	1	1	1	1	-	1	-	-
tank. prap. 1	5	1	-	12	1	1	5	-	-
tank. prap. 2	4	-	29	5	2	-	14	-	-
motoprapor	13	-	27	14	1	-	10	1	5
děl. pluk	12	6	-	18	1	-	20	1	-
OKPÚV	2	-	-	3	-	-	4	-	3
P. L. bat.	Do	16.	12.	1944	viz.	děl.	pluk		
žen. rota	2	-	8	2	-	-	6	-	2
LBA	2	-	-	2	-	-	1	1	-
B T D	7	1	4	9	2	-	8	1	-
zál. tank. rota	4	1	-	5	-	-	8	-	-
polní park	5	-	12	3	-	-	2	-	-
ČSSOB	66	10	93	86	4	10	86	4	10

68

O – nemoci                      Δ - úrazy                      + - válečná zranění

Téměř celou zimu byl u Dunkerque klid a brigádní ambulance měla jen několik ojedinělých zraněných z občasných potyček. Další větší přísun raněných ambulance zaznamenala až 15. dubna 1945 po útoku na továrnu Filature, která ležela v úseku sekce 3<sup>69</sup>, bylo ošetřeno 60 – 80 raněných.<sup>70</sup>

<sup>67</sup> MARŠÁLEK Zdenko., HOFMAN Petr. *Dunkerque 1944 – 1945*, Lidové noviny, Praha, 2011, str. 238 – 239

<sup>68</sup> VÚA – VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, kniha: Zdravotní statistika během válečných operací (3. 9. 1944 – 19. 4. 1945)

<sup>69</sup> Brigádní ambulance byla u Dunkerque rozdělena na čtyři sekce.

<sup>70</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1940 – 30. 6. 1945)

Útok na továrnu Filature dopadl úspěšně pro Němce. Tato továrna ležela na křižovatce dvou cest a vodního kanálu Bourbourgh a byla považována za velmi důležité a strategické místo. Během bojů došlo k vysokým ztrátám na obou stranách. Zemřelo 49 Čechoslováků a 75 jich bylo zraněno, ve francouzských a britských jednotkách padlo cca 80 mužů, počet zraněných je neznámý. Ztráta ne německé straně čítala cca 300 zraněných, padlých a zajatých.<sup>71</sup>

**Počet nemocných, úrazů a válečných zranění ČSSOB ve třech týdnech po střetu 15. 4. 1945**

	15.4.1945			22.4.1945			29.4.1945		
	O	Δ	+	O	Δ	+	O	Δ	+
brig. št. rota	8	-	1	7	1	1	7	-	-
MPO	27	2	26	37	6	-	45	2	-
tank. prap.1	15	-	-	10	2	1	15	1	-
tank. prap.2	23	2	-	29	2	1	40	2	-
motoprapor	60	1	1	57	2	26	36	2	7
děl. pluk	28	7	2	30	5	1	24	3	-
OKPÚV	3	2	1	4	-	3	6	3	-
P. L. bat.	4	-	-	?	?	?	?	?	?
žen. rota	4	-	-	6	2	1	8	2	-
LBA	5	1	3	3	-	-	3	-	-
B T D	6	-	-	3	1	-	5	4	-
zál. tank. rota	5	2	-	6	-	-	10	-	-
polní park	15	-	-	4	3	-	4	1	-
ČSSOB	202	17	34	190	24	34	208	21	7

<sup>72</sup>

O – nemoci                      Δ – úrazy                      + - válečná zranění

7. 5. 1945 byla podepsána bezpodmínečná kapitulace Německa. *Poté, kdy byla 8. Května 1945 podepsána všeobecná a bezpodmínečná kapitulace německých vojsk, byl parlamentáři vyzván ke kapitulaci i velitel obleženého Dunkerque, viceadmirál Friedrich Frisius. Ten se následujícího dne dostavil s dalšími německými důstojníky na velitelské stanoviště brigády a svým podpisem stvrdil kapitulací listinu.*<sup>73</sup>

<sup>71</sup> <http://www.volny.cz/ipro/stripky/clanky/filature.htm> (podle stavu ke dni 16. 6. 2012)

<sup>72</sup> VÚA – VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, kniha: Zdravotní statistika během válečných operací (3. 9. 1944 – 19. 4. 1945)

<sup>73</sup> FENCL Vilém, ŘÍHA Martin. *Československé armáda ve Velké Británii*, MV&H, Praha, 2003, str.14

### 3.10 Návrat do vlasti

Dne 10. 5. 1945 se opět všechny sekce shromáždily na ADS a započalo nakládání materiálu a příprava na odjezd. 12. května v 9. 00 byla sestavena kolona, která v 11. 00 zahájila přesun po ose: Angues – Aire – Bethune – Arras – Cambrai – Solesmes – La Capelle – Mezières – Sedan – Montmedy – Luxemburg – Trier – Bad Kreuzenach – Mainz – Dormstadt – Würzburg – Kitzingen. Šestý den t. j. 17. května dorazila brigádní ambulance spolu s celou Československou samostatnou obrněnou brigádou do Hahnbachu u československých hranic. Den poté brigáda vyrazila přes československé hranice. V deníku byl 18. Květen popsán takto: „*Odjezd v 11. 30 z Hahnbachu – Vohenstrauss /po N14/ - přes čs. hranici (13.30) – Stříbro – Plzeň – Klatovy – Ustaleč u Klatov. Za Stříbrem nás vítali první lidé radostným „Nazdar kluci“. Plzeň nás bouřlivě vítala. Před Klatovy jsme stáli několik hodin. Do Ustaleče jsme přijeli ve 02. 00 ráno 19. 5. 1945.*“<sup>74</sup>

Den poté již jednotka dala vozy i materiál do pořádku a ADS zahájilo ihned svoji činnost. 22. května bylo 10 důstojníků brigádní ambulance a 52 vojenských osob ADS přestěhováno do Závlekova, kde bylo zřízeno velitelství Lehké brigádní ambulance a ADS.

Na konci května část brigádní ambulance odjela do Prahy, kde se 30. 5. 1945 zúčastnila přehlídky v rámci Československé samostatné obrněné brigády před panem prezidentem Dr. Edvardem Benešem.<sup>75</sup>

„*Výnosem MNO hl. št. č. j. 228 dův. hl. št. /4 odd. 1945 ze dne 30. května 1945 byla čs. samostatná obrněná brigáda přejmenována dnem 1. června 1945 na „I. tankový sbor“.*“<sup>76</sup>

A tím se válečná činnost Lehké brigádní ambulance v rámci československé samostatné obrněné brigády uzavřela.

---

<sup>74</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1940 – 30. 6. 1945)

<sup>75</sup> VÚA - VHA, Praha, f. *Brigádní ambulance ve Velké Británii*, karton č. 5, Válečný deník (9. 6. 1940 – 30. 6. 1945)

<sup>76</sup> Tamtéž



## 4. Závěr

V této práci jsem se snažila ukázat, jaká byla struktura a činnost zdravotní služby ve Velké Británii. Zaměřila jsem se na činnost Lehké brigádní ambulance, jež putovala po boku spojenců na kontinent. Ke zdravotní službě ve Velké Británii vedle Lehké brigádní ambulance patřila ještě Československá vojenská nemocnice Hammersmith, která podléhala přímo MNO, československé nemocniční oddělení ve Warwicku a ozdravovna v Shottebrooke Park. Archivní prameny, které se dochovaly k těmto zařízením, nejsou zinventarizovány, stejně jako materiál o Lehké brigádní ambulanci, jak už jsem psala v úvodu této práce. Fond Vojenská nemocnice ve Velké Británii obsahuje především dochované chorobopisy a lékařské nálezy. Jejich fungování bylo v podstatě stejné jako v jakékoliv jiné civilní nemocnici, pouze s tím rozdílem, že se zde léčili příslušníci československých jednotek.

V první kapitole jsem se věnovala evakuaci československých jednotek z Francie do Velké Británie a jejich reorganizaci v 1. československou smíšenou brigádu, v jejímž rámci byla utvořena Lehká brigádní ambulance.

V dalších dvou kapitolách jsem se snažila vysvětlit strukturu a především činnost ambulance, která byla velice rozsáhlá. Tato jednotka se nezaobírala jen péčí o nemocné či zraněné z řad vojáků, ale také se starala o jejich rodinné příslušníky v době, kdy se brigáda připravovala na území Velké Británie na svůj budoucí úkol.

V druhé polovině práce jsem se pokusila chronologicky zmapovat jednotlivé ubytovací prostory Lehké brigádní ambulance a část každodenního života jednotky, který se v době, kdy nebyla zapojena do bojů, skládal především z různých cvičení, stáží, kurzů a přednášek. Našel se čas i na zábavu v podobě sportovních utkání např. fotbalu, volejbalu nebo kulturních akcí, především pořádání večírků v rámci oslav různých výročí. Bohužel se mi tento úkol nepovedl splnit úplně, vzhledem k tomu, že se některé kroniky a deníky nedochovaly nebo jsou psané velmi nečitelně. Proto tuto část končím červnem 1942. V posledních dvou kapitolách se věnuji událostem před odjezdem zpět na kontinent, působením ambulance při obléhání Dunkerque a návratu zpět do vlasti.

Největším úskalím, se kterým jsem se při bádání potýkala, byla útržkovitost archivních materiálů i přes jeho velké množství a téměř úplná absence literatury k danému tématu. Myslím si, že i přes tyto problémy se mi podařilo z větší části splnit úkol, který jsem si vytyčila.

Příslušníci Lehké brigádní ambulance byli hrdinové, na něž bohužel odborná i laická veřejnost stále pozapomněla, a to jen proto, že se boje za svobodu naší vlasti nezúčastnili se zbraní v ruce. Tito vojáci dokázali svou nenahraditelnost a důležitost při bojích u Dunkerque, kdy bychom bez jejich pomoci a odborné péče hrdiny, o nichž se píše stohy knih, neměli.

# Seznam použitých zkratek

ADS	Advance Dressing Station
amb./ul.	ambulance
amb./ul.	ambulantní
asp.	aspirant
BCHL	bojová chemická látka
brig.	brigádní/brigáda
BTD	brigádní těžké dílny
č./čís.	číslo
čj.	číslo jednací
ČČK	Československý červený kříž
červ.	červený
Čs./čsl.	československý/é/á/ých
ČSSOB	Československá samostatná obrněná brigáda
des.	desátník
děl.	dělostřelecký
div.	divizní
duch.	duchovní
dův.	důvěrné
f.	fond
F. F. I.	Forces Françaises d' Interieur
gen.	generál

h.	hodina
hr.	hrob
kpt.	kapitán
LBA	Lehká brigádní ambulance
MDS	Main Dressing Station
MNO	ministerstvo národní obrany
MPO	motorizovaný předzvědný oddíl
NAAFI	Navy, Army, Air Force Institute
ndpor./ndp.	nadporučík
nem.	nemocný/ice
odd.	oddělení
OKPÚV	oddíl kanonů proti útočné vozbě
ON	Organizace národů
OPL	obrana proti letadlová
ORL	otorinolaryngologie
P. L. bat.	protiletadlová baterie
pol.	polní
ppor./ppr.	podporučík
prap.	prapor
rt.	rotmistr
sl.	služba
SPO	smíšený předzvědný oddíl
spoj.	spojovací

St.	Saint
škpt.	štábní kapitán
št.	štábní
tank.	tankový
UK	United of Kingdom
velit.	velitelství/ská
VHA	Vojenský historický archiv
voj.	vojín
vojen.	vojenský
v.r.	vlastní rukou
VÚA	Vojenský ústřední archiv
YMCA	Young Men's Christian Association
zál.	záložní
zdrav.	zdravotní/štva
žen.	ženijní

# Seznam pramenů a literatury

## Archivní prameny

- VHA, Praha, fondy Brigádní ambulance ve Velké Británii, karton č. 1 - 47  
Nemocnice Hammersmith, karton č. 1 - 16  
Čsl. nem. odd. Stratford Warwick karton č. 1 - 9  
Ministerstvo národní obrany - Londýn  
Čs. samostatná obrněná brigáda

## Internetové zdroje

- <http://obeclegionarska.cz/index.php?mid=4&aid=423>(podle stavu ke dni 20. 5. 2012)
- [http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com\\_content&view=article&id=63%3Aasanita-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs](http://www.rotanazdar.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=63%3Aasanita-internacional-harvestr-d-15-metro-1940&catid=42%3Aveterani-nakladni&Itemid=66&lang=cs) (podle stavu ke dni 8. 6. 2012)
- <http://www.volny.cz/ipro/stripky/clanky.htm> (podle stavu ke dni 10. 6. 2012)
- <http://www.volny.cz/ipro/stripky/clanky/filature.htm> (podle stavu ke dni 16. 6. 2012)

## Použitá literatura

- BROD, Toman – ČEJKA, Eduard. *Na západní frontě. Historie československých vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války*, Naše vojsko, Praha, 1965
- ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939 – 1945)*, Mladá Fronta, Praha, 1997
- DUBEN, V. N. (ed.), *Na všech frontách . Čechoslováci ve II. světové válce*, Melantrich, Praha, 1992
- EMMERD, František *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na západě*, Computer – press, Brno, 2012

- FENCL, Vilém - ŘÍHA, Martin. *Československá armáda ve Velké Británii*, MV&H, Praha, 2003
- FILIP, Zdeněk. *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939 – 1945*, Veduta, Štíty, 2002
- MAREK, Jindřich. *Příběhy starých battledressů. Zapomenuté příběhy o statečnosti českých vojáků*, Svět křídel, Cheb, 2001
- MARŠÁLEK, Zdenko - HOFMAN Petr. *Dunkerque 1944 – 1945*, Lidové noviny, Praha, 2011
- PLACHÝ, Jiří. *Kříže a hvězdy od Dunkerque*, Svět křídel, Cheb, 2011
- PROCHÁZKA, Ivan. *Dunkerque. Válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – březen 1945)*, Praha, 2006

# Seznam obrázků

Obrázek 1: Evakuace jednotek v přístavu Sète.....	10
Obrázek 2: Znak Lehké brigádní ambulance.....	12
Obrázek 3: Zubní ošetření .....	27
Obrázek 4: LBA při fotbalovém zápase .....	32
Obrázek 5: Hana Benešová a slečna Paulinyová .....	35
Obrázek 6: Sanitní vozy .....	36
Obrázek 7: Interiér jedné ze sanitek.....	37
Obrázek 8: Stavba baráků.....	39
Obrázek 9: Hudební četa LBA.....	40



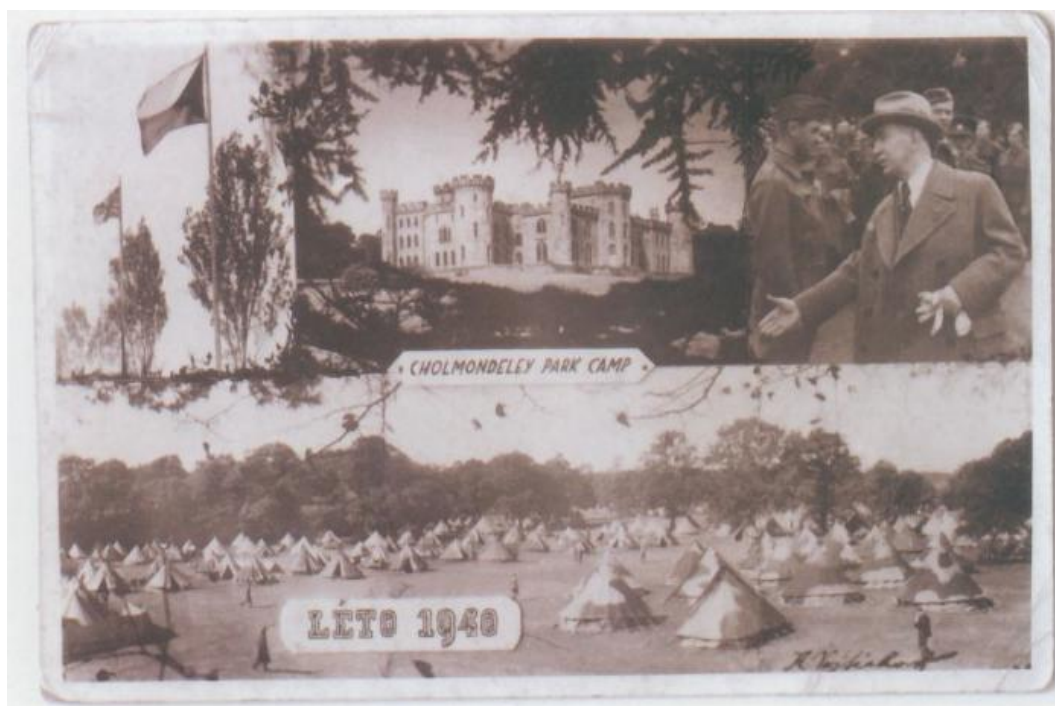
# Seznam příloh

- 1. Uvítání československých vojáků v Liverpoolu
- 2. Dobová pohlednice z čs. vojenského tábora z Cholmondeley
- 3. Pomník v Cholmondeley vytvořený Fr. Bělským po odchodu čs. armády do nového prostoru, odhalen byl ještě téhož roku (1940)
- 4. Učebnice angličtiny pro čs. vojáky
- 5. Zámek v Cholmondeley
- 6. Pomník v Cholmondeley při pietní akci v roce 2010
- 7. Pomník v Leamington Spa
- 8. Vlevo na fotografii brig.gen. Bedřich Miroslav – Neumann
- 9. Návštěva prezidenta Dr. E. Beneše v Cholmondeley
- 10. Náskres ubytovacího prostoru v Cholmondeley
- 11. Mapa Leamington Spa s vyznačenými budovami, které jsou obývány čs. jednotkami
- 12. Stránka z kroniky LBA s podpisy z předvánoční návštěvy J. Masaryka a dalších v Leamington Spa
- 13. Ošetřovna LBA v Leamington Spa
- 14. Lékárna LBA
- 15. Zubní ordinace LBA
- 16. Walton Hall – ubikace
- 17. Camp LBA ve Walton Hall v den příjezdu (kresba četař Pilát)
- 18. Camp LBA ve Walton Hallu v den odjezdu (kresba četař Pilát)
- 17. Stránka z kroniky LBA z návštěvy Jana Masaryka u Dunkerque
- 19. Náskres ubytovacího prostoru Walton Hall
- 20. Stránka z kroniky LBA z návštěvy Jana Masaryka u Dunkerque
- 21. Památník Dunkerque
- 22. Československý hřbitov v Adinkerke (jeden ze hřbitovů, na kterém byli pohřbíváni čs. vojáci bojující u Dunkerque)

# Přílohy



1. Uvítání československých vojáků v Liverpoolu



2. Dobová pohlednice z čs. vojenského tábora z Cholmondeley



3. Pomník v Cholmondeley vytvořený Fr. Bělským po odchodu čs. armády do nového prostoru, odhalen byl ještě téhož roku (1940)



4. Učebnice angličtiny pro čs. vojáky





**5. Zámek v Cholmondeley**



**6. Pomník v Cholmondeley při pietní akci 2010**



**7. Pomník v Leamington Spa**



8. Vlevo na fotografii brig. gen. Bedřich Miroslav – Neumann

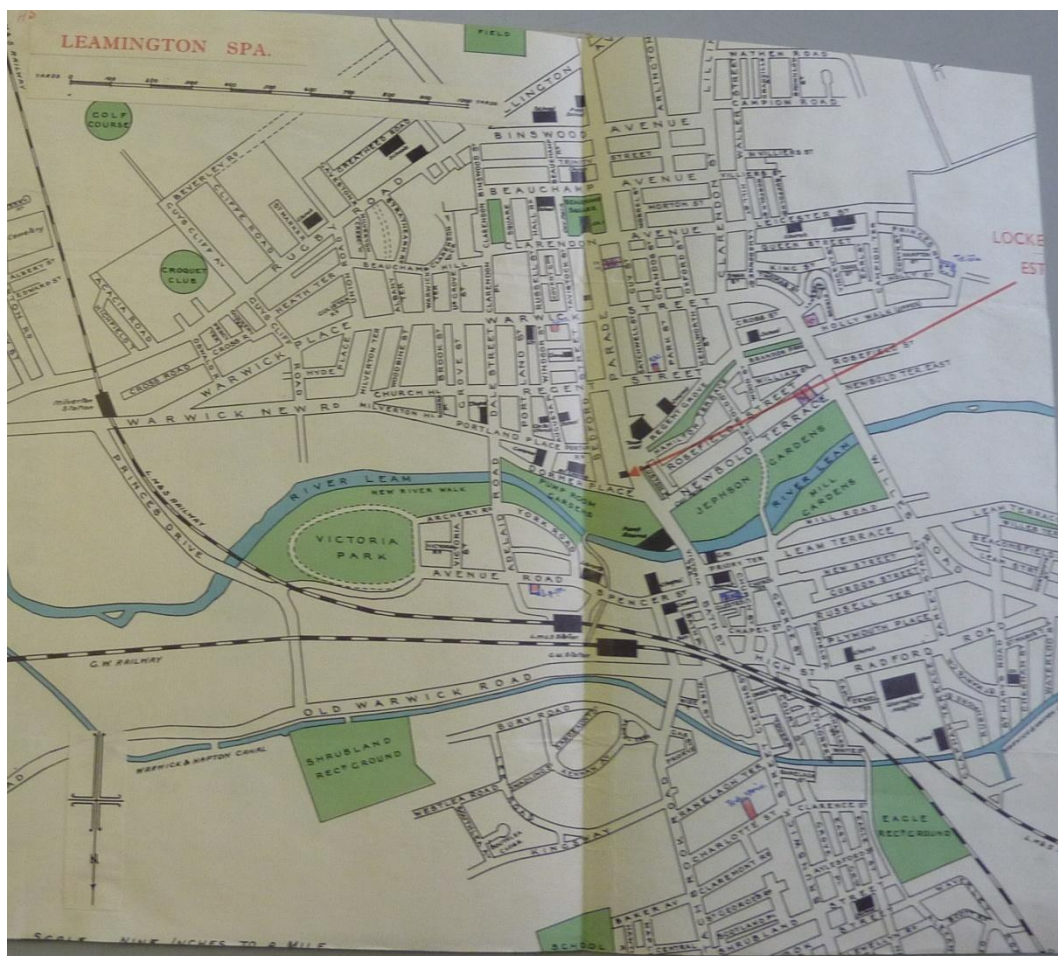


9. Návštěva prezidenta Dr. E. Beneše v Cholmondeley

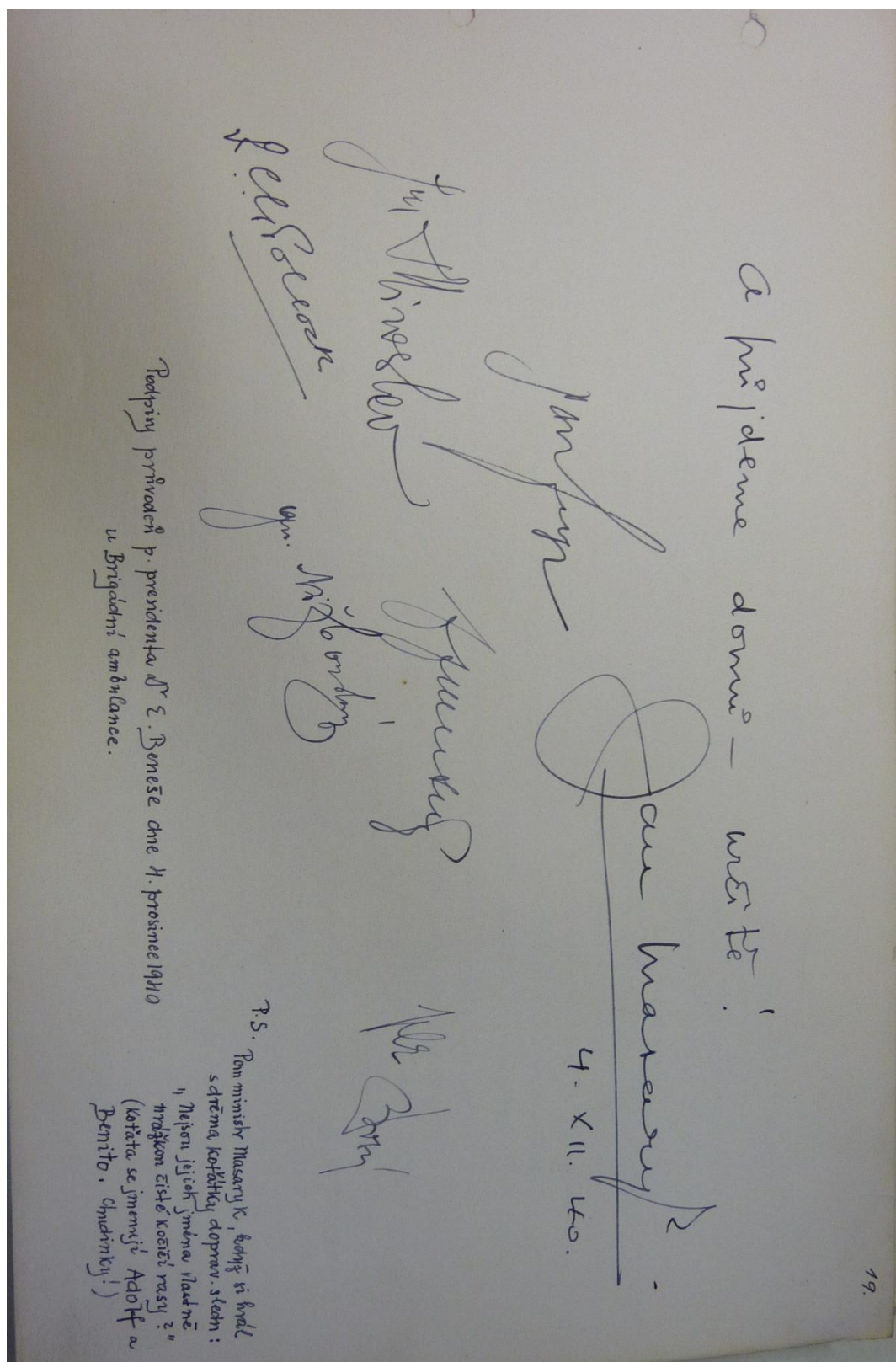




10. Náčrt ubytovacího prostoru v Cholmondeley



11. Mapa Lemington Spa s vyznačenými budovami, které jsou obývány čs. jednotkami



12. Stránka z kroniky LBA s podpisy z předvánoční návštěvy J. Masaryka a dalších v Leamington Spa





**13. Ošetrovna LBA v Leamington Spa**



**14. Lékárna LBA**





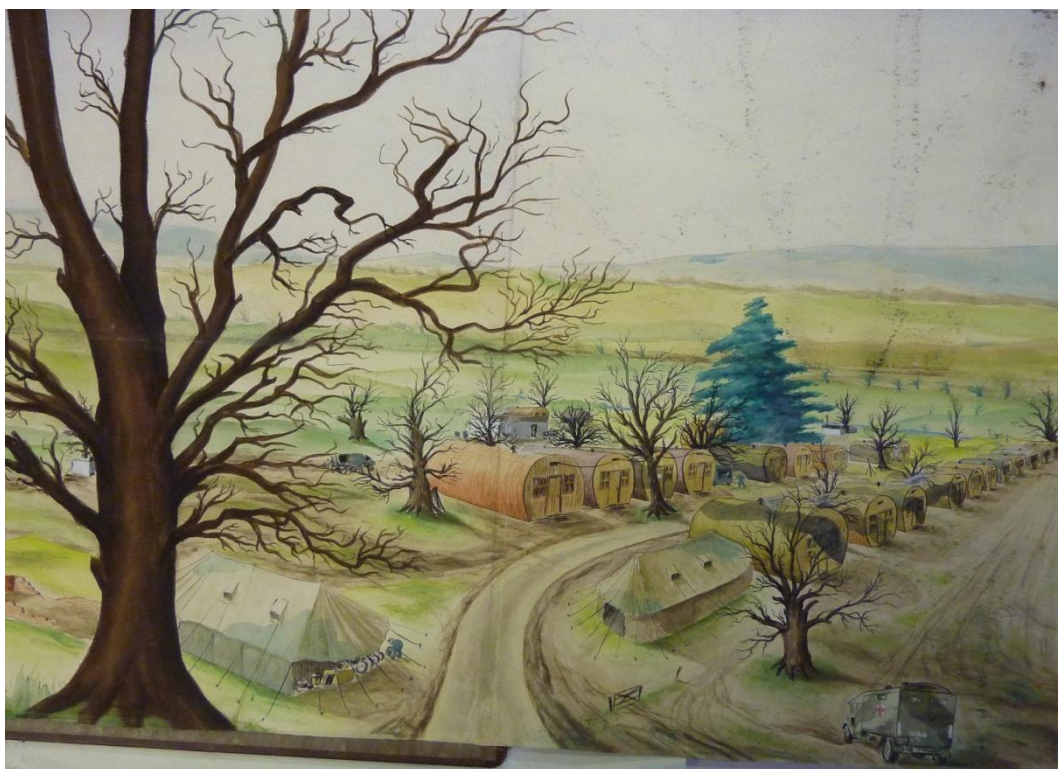
**15. Zubní ordinace LBA**



**16. Walton Hall – ubikace**



17. Camp LBA ve Walton Hall v den příjezdu (kresba četař Pilát)



18. Camp LBA ve Walton Hall v den odjezdu (kresba četař Pilát)





17. X. 44.

Le chancelier Kornevitch Stelker Dunkerque

deux to sjojerin k'adur - a sjojerin k'adur to deux to d'adur.

Jana Masaryk

t. gr. k'adur k'adur d'adur.





**21. Památník Dunkerque**



**22. Československý válečný hřbitov v Adinkerke (jeden ze hřbitovů, na kterém byli pohřbíváni čs. vojáci bojující u Dunkerque)**